

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

אחרי קדושים תשב"א (חלק ב)

פזאת יבא אחרן אל הקדש

• למשה רבינו היה מותר ליכנס בכל עת אל הקודש, ולעיתיד גם אחרן
הכהן יוכל ליכנס בכל עת • הנר"א: אזהרת ואל יבא בכל עת, נאמר רק
לבני אהרן, ולא לאהרן עצמו • אר"י הקדוש: לעתיד יהיו הלויים כהנים,
והכהנים לויים • מיתת בני אהרן היתה הכנה להגאולה, כי נכנס אחר
כך נשמתם בפנחס זה אליהו • זוהר הקדוש: לעתיד גם כן ידבר משה
רבינו בשם ה', ואליהו הנביא יהיה המתורגמן שישמיע להעם, ועל זה
אמרו תשבי יתרון קושיות ואיבעיות • כתות הרשעים הדוחקים את
הקץ השפעתם מנוקבא דסמרא אחרא שהיא אימא דערב רב • מה
שאמרו שאליהו יבא לעשות 'שלום', היינו שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, שיחזיר את כל ישראל בתשובה • במדרש: הגאולה תהיה
בזכות 'נצרונו', מה שאין דוחקין את הקץ •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע Copyright ©

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

★ ★ ★ ★ אביסל קלאר (39 מינוט מתוך 62)

לשון קדשו - קונטרס רחצ (חלק ב)

לשון קדשו:

ארץ ישראל: 072-3275205

ענגלאנד: 0330-350-3110

פעקס: 718-650-2970

דרוק 1 דערנאך 993 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641

ארץ ישראל: 072-2223419

79 → 2 → 3 → 6 → 21.2

929-522-1515

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יודא לייב וויינשטאק הי"ו

מוציא לאור 'לשון קדשו'

לרגל אירויס בני החתן שמחה נ"י

ע"ג בת ה"ר הר"ר יואל גיישטיין הי"ו (ב"ר אפרים)

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ח ת"ח מופלג, ירא ושלם, איש האשכולות, עסק בצרכי ציבור לתגדיל תורה ולחוק בדיקה, מתלמידי רביה"ק ז"ע ודבק במשנתו, עמד לימין "קרן הצלה" והמוסדות בארה"ק

רבי יעקב יודא ז"ל עסטרייכער

בן הרה"ח ר' משה אלי' ז"ל - נפטר ט"ו אייר תש"פ

הרה"ח יגע בתורה ועסק בהלכה, צהלתו בפניו, גמל חסד ורחם על יתומים, דבק ברביה"ק ז"ע ובספריו הק', ושמח לעשות רצונו

רבי ישראל משה ז"ל האללענדער

ב"ר אליקים צבי (נעציל) ז"ל

נפטר י"א אייר תשס"ח

האשה החשובה, יראת ה' אצורה, רבות פעלה בצדקה וחסד

מרת מויבא ריזל ע"ה סאנרער

בת הרה"ח ר' אהרן אפרים הכהן ז"ל

אשת הרה"ח ר' שלמה זלמן הכהן ע"ה

נפטרה י"ד אייר (פסח שני) תש"ע

האשה החשובה היקרה הצנועה והחמודה

הרבנית יהודית ע"ה שפיטצער

בת הגה"צ רבי הלל אונסדארפער זצ"ל אבריק'ק לאשאנץ

אשת הרה"ח רבי מאיר משה ז"ל

ביו"ש אשת תה"צ רבי משה ניישלאם ז"ל - אבריק'ק שכינ סקווירא

נפטרה י"ד אייר (פסח שני) תשס"א

האשה החשובה והצנועה, הסתפקה במועט ועזרה לזולתה, נשארה יתומה נלמודה בימי הזעם שסבלה הרבה, והתחזקה באמונה פשוטה ובנתה ביתה בדרכי אבותיה בתמימות

מרת רבקה ע"ה זופניק

ב"ר יונה ז"ל הי"ד אשת הרה"ח ר' יצחק מנחם (מענדל) ז"ל

נפטרה י"ח אייר (ל"ג בעומר) תשע"ט

האשה החשובה מרת ארל ע"ה געלבשטיין

ב"ר יששכר חיים ז"ל

אשת ר' אברהם צבי ז"ל

נפטרה י"ז אייר תשס"ד

הרב החסיד רבי יצחק רוד הכהן ז"ל שווארץ

ב"ר מנחם נרשון ז"ל

נפטר ט"ז אייר תשע"ו

הרב החסיד רבי אליעזר ז"ל שלעזינגער

ב"ר יהודה ז"ל

נפטר ט"ז אייר תשס"ב

הרב החסיד רבי יצחק (איטשע) ז"ל גוטמאן

ב"ר ישראל ז"ל

נפטר ט"ז אייר תשס"ה

הרה"ח רבי משה אפרים ב"ר ארי' ז"ל הערשקאוויטש - וונתו מרת שפרה יענמא ע"ה ב"ר משה יודא ז"ל

א

קושיית ודקדוקים בפרשת אחרי

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן, בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֱהֶרֶן אַחִידְךָ וְאֵל יָבָא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ וּגּוֹ', כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל הַכֹּהֲנִית. בְּזֹאת יָבֵא אֱהֶרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפֶרֶךְ בֶּן בְּקָר וּגּוֹ'.

ב

קושיא א

דקדקו המפרשים דאינו מבואר מהו הדיבור שנאמר למשה בפסוק הראשון. דהלא במאמר בפסוק השני שם נאמר בפני עצמו וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה

שטעלן זיך אַלע מפרשים, ס'איז שווער וואָס ס'שטייט וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת, און ס'שטייט נישט 'וואָס' [ער האָט גערעדט].
און דערנאָך שטייט נאָכאַמאָל וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נאָכאַמאָל, דַּבֵּר אֶל אֱהֶרֶן אַחִידְךָ וְאֵל יָבָא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. ואם כן אין לפרש דהדיבור שבפסוק ראשון, הוא המאמר שבפסוק השני.

ג

וברש"י הביא דברי התורת כהנים בזה, על פי משל לשני רופאים שהוסיף באזהרתו שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זירזו יותר מן הראשון. ועל דרך זה היה כאן ענין הדיבור שבפסוק הראשון, שהזהיר עליו שאל יבא בכל עת אל הקודש, ממה שאירע לשני בני אהרן

[און] רש"י זאָגט*, ס'איז אזא שטייגער ווי זַה זִרְזוּ יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן.
ער זאָגט דעם מִשָּׁל לְרֹפֵא, [שאמר לחולה] אֵל תִּשְׁכַּב בְּטֶחֶב שְׁלֹא תָמוּת כְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוֹנִי. איבערדעם זאָגט ער אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן, [בבחינת] זַה זִרְזוּ יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן. [ונמצא לפי זה כי מאמר אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן וּגּוֹ', זה גופא היה הדיבור בפסוק הראשון].^ב

ד

אמנם אכתי צ"ב להבין גוף המאמר לפי זה, דכי סלקא דעתך שאהרן הוצרך לאזהרה כזה בכדי שלא לעבור על מצות ה'

א) [נאָר] לכאורה [גוף הענין קשה, וכי] פֶּאֶר אֱהֶרֶן הִכָּהֵן הָאֵט מען געדאַרפט 'אַנצוזאָגן' [באזהרת] שְׁלֹא תָמוּת כְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוֹנִי?
איז דען אַ הֵנָּה אָמִינָא בְּעוֹלָם אַז ער האָט געדאַרפט האָבן 'זירזו', אֱהֶרֶן הִכָּהֵן, [אויף] מְקִיָּם צו זיין מְצוֹת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא?

ה

ואף אם נפרש דאזהרה יתירה זו הוא לצורך בניו לדורות, גם כן יוקשה דהאיך נשמע אזהרה להם ממה שאירע בבני אהרן. והלא מבואר בפסוקים וברברי חז"ל בטעם מיתת בני אהרן, דהוא עבד שאמר הקב"ה ונקדש בכבודי, שיתקדש הבית במידועיו של מקום, וזה לא שייך לענין הבנים לדורות

און אַז איך זאָל זאָגן [שהזירזו הוא] פֶּאֶר דִּי קִינֵדער [לדורות], יוקשה גם כן דאכתי ליכא

* ברש"י (טו, א): וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן וּגּוֹ'. מה תלמוד לומר, היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו מִשָּׁל, לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו אֵל תִּשְׁכַּב בְּטֶחֶב, בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זירזו יותר מן הראשון. לכן נאמר אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן. [ומקורו בתורת כהנים].

^ב ובביאור הענין של דיבור הראשון לפי פירש"י, עיין באורך במזרחי וגור אריה בזה.

רִאִיָּה על זה מן מיתת נדב ואביהוא, שהרין ס'איז דאָ אַסאַך טעמים (אחרים) אויף מיתת נדב ואביהוא, אַסאַך פֿלוגתות אין דברי חכמינו ז"ל, אַלעס ענינים פֿליאַים.

1

אין פֿשטות איז דאָך עס [לא עבד חטא דייקא, אלא עבד הענין] וואָס מֶשֶׁה רַבִּינוּ הָאֵט געזאָגט [לאהרן הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֵּשׁ (שמיני י, ג), שאמר לו הקב"ה] וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי, [אל תקרי בְּכַבְדִּי אלא] בְּמַכְבְּדִי, [וכמו שאמר לאהרן] עֲכָשְׁיוּ אֲנִי רֹאֵה שְׁהֵם גְּדוּלִים מִמֶּנִּי וּמִמֶּנִּי. אַז פֿאַרדעם זענען זיי נִסְתַּלֵּק געוואָרן, ווייל זענען געווען די גרעסטע, ס'איז נִתְקַדַּשׁ געוואָרן הַבֵּית מִיט זיי. איז דאָך גאָר דאָ אַן אַנדער ענין [בטעם מיתת בני אהרן].
נו אַז ס'איז געווען פֿאַרדעם, ווייל זיי זענען געווען אַזוי גרויס, ממילא איז דאָך שוין נישט אַזוי גרויס דער פֿתַּח פֿון 'ענעם' [להזהיר לדורות שלא יארע להם כמוהם], וואָרן יענער האַלט זיך נישט [פֿאַר אַזוי גרויס], ער איז נישט אַזוי גרויס ווי נדב ואביהוא, און ס'איז דאָך נאָר ביי זיי געשען ווייל זיי זענען געווען אַזוי גרויס. בִּפְּירוּשׁ זאָגט דאָך רש"י אַרויס¹ [כך, שאמר משה לאהרן] עֲכָשְׁיוּ אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁהֵם גְּדוּלִים מִמֶּנִּי וּמִמֶּנִּי, אַז דורך זיי איז נִתְקַדַּשׁ הַבֵּית.

2

קושיא ב

ועוד דקדקו המפרשים, דמכיון שהתחילו לומר וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, דמיירי מומן ביאתו, אם כן היה לו לסיים 'מות' ויכל לבוא, שהוא אחת בשנה ביום הכיפורים, ולמה סיים 'בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן, שהוא ענין אחר 'בְּמוֹת' יבוא דְּבַר אֶל אֶהְרֶן אַחֲרָיו וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, נאָר בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן [בפֿר כֵּן בְּקָר לַחֲטָאֹת וגו'].
(ב) לעולם די קִשְׁיָא איז דאָך שוין ידוע, ער הייבט אָן צו זאָגן וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ [דמיירי מן 'זמן' ביאתו לקודש], דאָרף ער אויסצופירן דער סיום פון דעם איז וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת [אז] נאָר [אין] יוֹם כִּפּוּר. [און] צום סוף גייט ער גאָר אַוועק באלד אין די זייט [צו עפעס אַנדערש, שמיים 'בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן] מִיט 'וואָס' ער זאָל קומען.
און דעם אַז [ס'איז] אין יוֹם כִּפּוּר, ווייס איך הערשט [פון] סוף פרשה, [וואו]

² בגמרא עירובין (סג.) ויומא (נג.) איתא: על שהורו הלכה בפני משה רבן.
ובויקרא רבה (כ, ח-ט) ותנחומא (בפרשתן סימן ו) איתא עוד: בשבי'ל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן. על הקריבה, ועל הקריבה, על אש זרה, ועל שלא נטלו עצה זה מזה. על הקריבה, שנכנסו לפני ולפנים. ועל ההקריבה, שהקריבו קרבן שלא נטלו. על אש זרה, אש מבית כירים הכניסו. ועל שלא נטלו עצה זה מזה, שנאמר (י, א) אִישׁ מִקְתָּחוֹ, אִישׁ מִעֲצָמוֹ עָשׂוּ, שלא נטלו עצה זה מזה.
ועוד איתא שם: בשביל ד' דברים מתו בניו של אהרן, ובכולן כתיב בהן מיתה, על שנכנסו בלא רחיצת ידים ורגלים וכו', ועל ידי שנכנסו מחוסרי בגדים וכו', ועל ידי שלא היה להם בנים וכו', ועל שנכנסו שותוי יין למקדש וכו'. אבא חנין אומר שלא היה להם נשים וכו'. ועוד מן הדא, וְאֵל אֶצִּילִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא שִׁלַּח יָדוֹ (משפטים כד, יא) א"ר פנחס מכאן שהיו ראויין להשלחת יד וכו', דאת אמרת ויחזו את האלקים, אלא מלמד שזנו עיניהם מן השכינה, כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה. רבי יוחנן אמר אכילה ודאי, דכתיב (משלי טו, טו) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים נִרְצָנוּ כָּעֵב מִלְּקוֹשׁ. א"ר תנחומא מלמד שהגיסו את לבן ועמדו על רגליהם וזנו עיניהם מן השכינה וכו'.

¹ ברש"י שמיני (י, ג): הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֵּשׁ וגו'. היכן דיבר, וְנִקְדַּשְׁתִּי שְׁמָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי (תצוה כט, מג) אל תקרי בְּכַבְדִּי, אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או כי או כן, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממן. [ומקורו בגמרא ובחז"ם (קטור):].

ס'שטייט וְהִזְיָתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם [אַחַת בַּשָּׁנָה (טז, לד),
וּכְתִיב] בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי [בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ] תַּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם (שם, כט), [פֶּן דָּאָרַט] ווייס איך
הערשט אַז מ'שמועסט פֿון יום כִּפּוּר.

ח

קושיא ג

גם צריך ביאור דכל המאמר של בִּזְזָת יבֵּא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ, הוא לכאורה מיותר. דהלא
מפרט והולך הוא אחר כך במה יבוא, והיה לו להתחיל מיד שיבוא בִּפְרָן בְּקָר וגו'

ג) דערנאָך איז דאָך איבעריג, דער גאַנצער [הקדמה] בִּזְזָת יבֵּא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ איז
דאָך לכאורה איבעריג.

ס'העט געדארפט צו שטיין [רק] וְאֵל יבֵּא בְּכָל יֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, נאָר בְּפָר בֶּן בָּקָר
לְחֻטָּאת וְאֵל לְעֹלָה, מיט די קרִבִּנוֹת, גראַד צוגיין צו די קרִבִּנוֹת.
וואָס איז די הַקֹּדֶמָה 'בִּזְזָת' [יבֵּא אֶהְרֶן, און] איך ווייס נישט מיט וואָס, נאָר סָתָם
בִּזְזָת. און דערנאָך איז ער מִפְרָשׁ [בְּפָר בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וגו']. וואָס פעלט דאָס אויס די
הַקֹּדֶמָה פֿון בִּזְזָת יבֵּא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ.

ט

הקדמה לקושיא ד-ז

איתא במדרש: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל אֶהְרֶן אַחִיךָ, אמר
לו לֶךְ נַחֲמוּ בְּדַבְרִים, כמה דאת אמר דִּבְרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם

איך האָב שוין געשמועסט נעכטן נאכט¹, [פֿון דעם וואָס] דער מדרש זאָגט² [על
פסוק] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל אֶהְרֶן אַחִיךָ, זאָגט דער מדרש דִּבֶּר אֶל אֶהְרֶן אַחִיךָ
לפֿייסו, כְּמָה דִּאֲתָא אֶמֶר (ישעי' מ, ב) דִּבְרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם.

י

וממשיך המדרש: וְאֵל יבֵּא בְּכָל יֵת, היה לו למשה בדבר זה, אמר אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו, דיש עת
לשעה או ליום וכו', ויש עת לעולם. אמר לו הקב"ה למשה, לא עת לשעה, ולא עת ליום וכו', אלא בכל שעה
שהוא רוצה ליכנס, יכנס, רק שיכנס בסדר הזה

דערנאָך זאָגט ער, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא וְאֵל יבֵּא בְּכָל יֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ,
צער גדול היה לו למשה רבינו, אמר שמא נדחף אהרן ממחיצתו, יש עת [דפירושו]
לשעה, ויש עת [דפירושו] לעולם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא כשם שאתה סבור, לא
עת לשעה ולא עת לעולם, אלא אהרן בְּכָל יֵת שירצה יבוא, אלא ס'מוז זיין בְּסִדֵּר
הַזֶּה.

¹ בסעודת ליל שב"ק. ונדרס בדברי יואל בפרשתן (עמוד גט-כב), ובחידושי תורה ג' כרכים (עמוד קמז-קנ).

² בויקרא רבה (כא, ז): [בזאת יבא אהרן], מה כתיב למעלה מן הענין, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דִּבֶּר אֶל אֶהְרֶן אַחִיךָ. אמר
רבי אבין, אמר לו לֶךְ נַחֲמוּ בְּדַבְרִים, כמה דאת אמר דִּבְרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם. וְאֵל יבֵּא בְּכָל יֵת, אמר רבי יהודה
ברבי סימון, צער גדול היה לו למשה בדבר זה, אמר אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו. בְּכָל יֵת, יש עת
לשעה, וְאֵל יבֵּא בְּכָל יֵת, יש עת ליום, ומים בַּמִּשְׁכָּן תִּשְׁתָּה [נשית ההין מעת עד עת תִּשְׁתָּה] [יחזקאל ד, יא], יש עת
לשנה, שנאמר (שמואל ב' יא, א) וַיְהִי לְתִשְׁבֹּת הַשָּׁנָה [לעת צאת המקלים], יש עת לִי"ב שנה, עד עת בא דִּבְרוּ (תהלים
קה, יט), יש עת לע' שנה, שנאמר (דניאל ט, ב) לְמַלְאוֹת לְחֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה, ואומר (ירמ' כז, ז) עד בא עת
אַרְצוֹ, יש עת לעולם, נִתְּתָה שְׁמִיחָה בְּלָבִי מֵעַתְּ דָּגְנָם [תהלים ד, ח]. אמר הקב"ה למשה, לא כשם שאתה סבור, לא
עת לשעה, ולא עת ליום, ולא עת לשנה, ולא עת לִי"ב שנה, ולא עת לשבעים שנה, ולא עת לעולם, אלא בכל
שעה שהוא רוצה ליכנס, יכנס, רק שיכנס בסדר הזה.

יא

קושיא ד

ובמאמר הראשון שבמדרש יש לדקדק דהאך נרמז כאן ענין פיוס
ונחמה, ובפרט בלשון 'דבר' אֶל אֶהְרֵן אֶחִידָה, דדיבור הוא לשון קשה

ד) קודם איז דאָך שווער, מיט וואָס איז דער פּיוס, ער זאָל דאַרפֿן [לפּייסו, במה
שאמר] דְּבַר אֶל אֶהְרֵן אֶחִידָה.

פריער האָט ער גאָר געזאָגט אַז שלא תמות כדרך שמת פלוני, דאָס איז דאָך
פאַרקערט, איז דאָך דְּבַר תּוֹכַחָה.

[ווער שיהי] דְּיִבּוּר איז דאָך לִשׁוֹן קָשָׁה, - אָמור איז אָמִירָה רַכָּה, און דְּיִבּוּר איז
לִשׁוֹן קָשָׁה, - [וכתיב כאן] 'דְּבַר' אֶל אֶהְרֵן אֶחִידָה, און דאָ דְּרַשְׁנָט ער שוין 'דְּבַר' איז
לִשׁוֹן פּיוס [כדכתיב] 'דְּבַר' עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם [ישע"י מ, ב]. [אמנם התייחס] דאָרטן זעט מען
[בהמשך הפסוקים] אַז דער 'דְּבַר' עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם זעט אויס אַ לִשׁוֹן פּיוס. [אבל האיך נשמע
זאת בכאן].

יב

וכן צריך ביאור גם בהפסוק 'דְּבַר' עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, דמייני שם מענין פיוס
ונחמת ירושלים לעתיד, דאס בן למה נאמר לשון 'דיבור' המורה על דיבור קשה

[און] טאַקע דאָרט אַליין ברויך מען אויך פאַרשטיין [דאס הוא פיוס למה אמר בלשון
'דיבור', שהרי] אַ פּיוס איז דאָך אָמִירָה רַכָּה, [ווען] מ'איז יענעם מַפִּיִּס. [ואם כן] דאָרף
שטיין 'אָמרו' עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, פאַרוואָס זאָגט ער דְּבַרו. אויף אַ פּיוס זאָגט ער דעם
לִשׁוֹן דְּיִבּוּר, וואָס [לשון] דְּיִבּוּר איז קָשָׁה.

יג

קושיא ה

ובהמשך המדרש גם כן צריך ביאור, מדוע חשב משה תחילה שמא אהרן נדחה ממחיצתו לגמרי, והלא מבואר
בהמשך הציטוט כי בָּזָאת [בא אֶהְרֵן וגו']. ודוחק לפרש שמשה הפסיק באמצע הדיבור, טרם ששמע סיום הדיבור

ה) [גם צריך ביאור] דאָס גאַנצע וואָס דער מדרש זאָגט ווייטער [בהמשך], אַז משה
רבינו האָט געהאַט צער [שמא] אֶהְרֵן איז נִדְחָה געוואָרן, ווייל ס'שטייט וְאַל יָבֵא בְּכָל
עַתָּה.

[דאינו מובן על מה חשב משה כן, דהלא] ס'שטייט דאָך אַרויס דערנאָך [אז] בָּזָאת [יבא],
אַז ס'איז נאָר אום יום כּפּוּר, אָדער מיט די זאָכן. שטייט דאָך אַרויס אַז ס'איז אַזוי,
אין דער צוויי. [ואם כן הוא] ווי אַלע מַצּוֹת וואָס ס'איז איין מאָל אין יאָר, צי אַתְרוֹג, צי
מַצָּה. [ואם כן] אַז ס'איז אַזוי אין דער צוויי, וואָס האָט ער דאָ געהאַט אַזאַ צער, [עד
שהיה חושב כי] פאַרדעם איז ער נִדְחָה געוואָרן מִמַּחְצָתוֹ, ער האָט געמיינט ער וועט
קיינמאָל נישט גיין.

יד

צי איך זאָל זאָגן [פֿשֶׁט, דצער זה היה לו רק] איידער מ'האָט 'אויסגעפירט' דעם פסוק,
נאָך איידער [שסיים לו הדיבור, הוא גם כן דוחק].

[שהרי באמצע הדיבור] איז דאָך נישט דער דרך [צו] מַפְלִיל צו זיין, [רק בין פרשה
לפרשה, שעל זה היו] הַפְּסָקוֹת מְשֻׁמּוֹת לִיתֵן רִיוּחַ לְהַתְּבוֹנֵן, אַזוי ווי ס'שטייט, אָבער

¹ ברש"י ויקרא (א, א): וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וכו'. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וַיִּדְבֵּר, לדיבור היתה
קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין
לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט.

נישט 'אינמיטן', אינמיטן דיבור פון הקדוש ברוך הוא מוז מען דאך ווארטן [עד שיסיים מאמר הדיבור, וגם היה לו להבין כן] נאך ואל יבא בכל עת אל הקדוש וועט מען דאך אודאי עפעס אויספירן.

וואס כן תמוה לפרש כי באמצע הדיבור] האט ער געהאט שוין צער און ער האט שוין מפלפל געווען, ער האט שוין געפרעגט יש עת לשעוה, און דער בורא כל עולמים האט אים געענטפערט 'אינמיטן'.

טו

קושיא ו

וכן מה שהשיב לו הקב"ה לא כשם שאתה סבור, אלא אהרן בכל עת שירצה יוכל לבא בסדר הזה, והו"ב צריך ביאור דהלא קיימא לן דאף הכהן גדול לא הותר ליכנס לפני ולפנים אלא רק ביום הכיפורים

ו) דאס גאנצע ענין - האב איך דאך שוין נעכטן נאכט^ה גערעדט דערפון, - [וואס] ס'שטייט [במדרש הנזכר, דשוב אמר לו הקב"ה על אהרן] אז ער האט געקאנט קומען 'אלעמאל', [דלכאורה] ס'איז דאך א פלא, - דאכט זיך מיר דער יפה תואר פרעגט^ה [דערויף] .. - איז דען מעגליך [לפרש כן, והלא] דער כהן גדול האט דאך אויך נישט געטאט קומען נאך אום יום כיפור, נישט 'ווען' ער וויל.

טז

וביפה תואר נדחק בזה, דהכוונה רק על ההיכל ולא על קדשי קדשים, אבל תירוצו דחוק קצת דמשמעות לשון הפסוקים והמדרש מיידי מקדשי הקדשים

ער נייט זיך^ט [ביפה תואר לפרש] אז דער מדרש מיינט נישט אזוי [שיוכל לבוא בכל עת שירצה 'לקדשי הקדשים', אלא הכוונה על 'ההיכל'].

^ה ביפה תואר (על ויק"ר סו): בכל שעה שרוצה ליכנס יכנס. דברים אלו תמוהים, שהרי אין רשות אפילו לכהן גדול ליכנס לפני ולפנים רק ביום הכיפורים, ואפילו ביום הכיפורים אם נכנס פעם אחת וזולת ד' פעמים שהיה נכנס לצורך העבודה, חייב מיתה, כדנתיא בתורת כהנים. ואין לומר דהיינו דוקא בביאה ריקנית, אבל אם רוצה להביא כסדר הזה יוכל ליכנס באיזה יום שירצה, וסדר יום הכפורים חובה, אבל בשאר ימות השנה רשות. דאחת בשנה משמע שלא יוכל לעשות כן אלא אחת בשנה, וכן נראה מכל המפרשים, ובפרט רש"י והרמב"ן, גבי ואל יבא בכל עת, וגבי בזאת יבא אהרן. ואין לפרש בכל שעה שבה להכנס, דהיינו בכל יום הכיפורים לא יכנס אלא כסדר הזה, דמלבד מה שאין לשון שוחר טוב והילקוט סובלו, קשה אם כן מאי 'שהוא רוצה', והלא מחויב הוא ליכנס ביום הכיפורים. ועוד א" כן פירוש בכל עת לשבת, דהא מ"מ נאסר ליכנס בכל השבת, רק ביום הכיפורים.

^ט ביפה תואר (שם בהמשך): ויש לומר דבהיכל מיידי, שאפילו כהן גדול מוזהר לבא שם שלא לצורך עבודה מהאי קרא, כדנתיא בפרק הקומץ רבה (מנחות כו): דאל הקדוש היינו היכל, ואהא קאמר שבכל שעה שרוצה ליכנס יכנס כסדר עבודתו, שלא אסרה תורה אלא בביאה ריקנית, או מחוסר מעיל. ואע"ג דבתורת כהנים (בפרשתן פ"א, ח) תניא בכל עת זה יום הכיפורים, אל הקדוש שאר ימות השנה, הך אגדתא לא דריש הכי. וזה דלא דריש אכל עת ביום הכיפורים אלימאר שלא יבא מבית ולפני הכפורים אל אהרן, דהא למה לי, כיון קאמר שלא יבא שם אלא כסדר הזה דמפרש ואולי פ"ר בן פקד וגו', ובסיפא דקאמר דהיינו ביום הכיפורים, ממילא שמענין דכל שאינו יום הכיפורים קאי בכל יבא אפילו בעבודה, וכל שכן בביאה ריקנית. ועוד דאי בכל עת להכי אתי, הוה ליה לחייב כמו ששלל, ולימא אלא ביום הכפורים, לא בזאת יבא אהרן וכו', דמשמע שעל ידי סדר זה שרי ליה, ואינו מחלק בזמן. כי מה שפירש רש"י בזאת יבא אהרן, אף זו לא בכל עת אלא ביום הכיפורים כמו שמפרש בסוף הפרשה, גם מה שכתב הרמב"ן שלא יבא בשום עת אל הקדוש רק בזאת, כלומר ביום אשר יקריב הקרבנות האלה לכיפורים, ואחר כך מפרש בפירוש כמה יכנס ויפרש היום שיהיה בעשור לחודש וגו', דחוק מאד בלשון הכתוב, שאם הכוונה להורות על זמן הכניסה, היה לו להזכירו בחיוב כמו שהזכירו בשלילה. וכן דעת רבי יהודה (ב"ר סימון בת"כ), כי לא בא כאן להורות על זמן הכניסה לפני ולפנים, שזה כבר נודע שאינו רק ביום הכיפורים ממה שאמר (תצוה ל') ויכפר אהרן על קרבתיו אחת בשנה מִדֵּם חֲטֵאת הַכֹּהֲנִים אחת בשנה, ובפרשה זו יפרש שהוא בעשור לחודש, ולא בא כאן לאסור הביאה לפני ולפנים אלא אפילו ביום הכיפורים, כשהיא ביאה ריקנית. ומה שכתב בכל עת, לא קאי אלא [על] ההיכל, לומר שבכל עת שיבא לא יהיה ביאה ריקנית או מחוסר מעיל, ולא אצטרך בכל עת אלא לדיוקא, לומר שבכל עת שירצה יכנס, כשיבא לעבודה כסדר שלו, דלא תימא דאל יבא אלא לעבודה הקבועה, אבל אם שוב ירצה לבא בקרבן

[אָבער] על כל פנים ס'איז שווער דאָס לָשׁוֹן.

יז

ובחכמת אדם הביא בשם הגר"א מוילנא, שמפרש דלעולם אהרן הכהן עצמו הותר ליכנס לפני ולפנים בכל עת. ומה שנאמר וְאֵל יָבֹא כָּל עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ, זהו אזהרה רק לבני אהרן, ולא לאהרן עצמו

[ואין] איך האָב שוין נעכטן¹ נאָכגעזאָגט וואָס דער חכמת אדם² ברענגט פון ווילנער גאון, ער האָט טאַקע עַל פֿי פֿשטות אַזוי געלערנט, אַז אַהרן אָהיף איז נישט געווען בַּאָל יבֹּא, נאָר די קינדער זענען געווען בַּאָל יבֹּא [בְּכָל עַתָּה].

נדר או נדבה שלו, לא יבא. ○ ואע"פ שלא פורש כאן רק סדר יום הכיפורים, סבירא ליה דרמו באומרו בַּזַּת יבֹּא אַהרן אֶל הַקֹּדֶשׁ, דאי אסדר יום הכיפורים יתירא הוא, ועוד 'בוה' או 'באלה' מיבעי ליה, כדכתיב לעיל. ועוד מאי אֶל הַקֹּדֶשׁ, אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת [לחוד] מיבעי ליה, דאל הקדש היינו היכל כדכתיבנא. אלא תרתי קאמר, אכניסת היכל קאמר בַּזַּת יבֹּא אַהרן, כלומר באותה תורה שכבר הודעתין, ולזה לא פירשה בכאן, כי כבר נאמרו לו דיני הקרבנות ובגדי כהונה. ואכניסת פנים ביום הכיפורים קאמר ליה בְּפָר כֶּן בְּקָר לַחֲטָאת וכל סדר עבודת יום הכיפורים שחידש לו עכשיו. ○ ואם תאמר כיון דזו היא הכוונה האלקית באומרו בְּכָל עַתָּה, מאי לא פירש לו ההדר, ונתן מקום למשה שיטעה שבא אהרן מהכנס לבית המקדש. ועוד היכי הוה מפרש משה מה שאמר לו כי בְּעֵצֶן אֶרְאֶה עַל הַכְּפֹרֶת, אי בענן הקטורת כשטת רז"ל (יומא ג:), הרי אינו מונעו מליכנס לפני ולפנים אלא בלא קטורת, והיכי קאמר אוי לי שמא נדחף [אהרן] וכו'. ואין סברא לומר שחשב שמא בשאר ימות השנה מונעו אפי' מהכנס להיכל, דא"כ היכי קאמר ויש עת לעולם, דמשמע שנסתפק שמא נדחה לעולם. ואי הוה מפרש כי בְּעֵצֶן אֶרְאֶה, לפי שבענן שכניתי אני נגלה על הכפורת, כמו שכתבו המפרשים (עי' רש"י), אם כן לא מנעו רק מליכנס לפני ולפנים, וזה אי אפשר, דְּאֵל הַקֹּדֶשׁ נמי כתיב, דהיינו היכל וכדכתיבנא. וליכא למימר דמעיקרא לא קאמר ליה ה' כי בְּעֵצֶן אֶרְאֶה, אלא אחרי שאמר משה אוי לי שמא נדחף, השיבו ה' כי בְּעֵצֶן אֶרְאֶה, דהיינו ענן יום הכיפורים, ולשאר ימים בַּזַּת יבֹּא אַהרן כדפירש, דאין משמעות האגדה שנתחדש לו אחי"כ רק מאמר בַּזַּת יבֹּא אַהרן. ועוד מנלן שעל ידי שאמר משה רק השיבו ה', כך, דילמא כולה קוב"ה קאמר לה בלי הפסק. אלא דהיינו טעמא, מדלא קאמר 'ובזאת' יבא אהרן, משמע דבזאת תחלת דברים, והיינו משום דהפסיקו דברי משה בינתים, אבל כי בְּעֵצֶן אֶרְאֶה ודאי קאמר לה בהדי דקאמר וְאֵל יבֹּא כָּל עַתָּה כו'. ○ ושמא יש לומר דא"כ [אולי צ"ל דאע"פ] שהקב"ה הוה בעי למימר ליה כולה מילתא, אלא דלא שבקיה משה לאסוקי למילתא, שסבר שבכל עת בא למנעו באיזה זמן מהכניסה, ותיכף אמר אוי לי כו', ואז היה סבור משה שפירוש כי בְּעֵצֶן אפשר דהיינו כפירוש המפרשים, ואע"פ שמונעו מליכנס אפילו להיכל אמר טעם זה על לפני ולפנים, משום דאין עונשם שוה, דלפני ולפנים במיתה, ובהיכל אינו אלא בארבעים, כדאיתא בפרק הקומץ רבה. אבל בתר דאגמריה רחמנא סיבתו באומרו בְּכָל עַתָּה, יכין משה שפירוש כי בְּעֵצֶן, אלא בענן הקטורת, כשטת רז"ל. ○ ואל יקשה בעיניך איך יסתפק משה רבינו ע"ה בדברי ה', כי השורש אצלינו שלא יסתפק הנביא בנבואתו כמ"ש הרב. כי זה אחר שנשלמה נבואתו, אבל כל שלא השלים לו ה' הנבואה יהיה מסתפק וחוקר ודורש עד שיפרשו לו העניינים, וכמ"ש לעיל ח"ב (שמות יב טו, כח), שנתקשה בירח ובשורצים עד שהראה לו באצבע, וגבי משכן אמר (שם יח, א) שהיה תמיה עד שאמר לו ה' לא כשם שאתה סבור כו', וכאלה רבות.

¹ בסוף ספר חכמת אדם (סוף הל' אבילות וענין הנגהת הח"ק): אמרו חז"ל (ירושלמי יומא דף ב:) כשם שיום הכפורים מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת, ולזאת כתבתי כאן מה שהוא לדעתי לאמיתו בעזרת ה'. ○ בפרשת אחרי יש לדקדק הרבה. א', דמשונה פרשה זו מכל הפרשיות שבתורה, שכתב תחלה באיזה יום, ואחר כך מה שיקריבו, כדאיתא בפרשת אמור ובפרשת פנחס באַרְבָּעָה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ תקריבו [כך וכן], וכן כולם, וכאן כתב תחלה כל סדר העבודה, ובסוף כתב בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, ואיפכא הוי ליה לכתוב [מתחלה] בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וגו'. ○ ב', כיון דסיים וְכָפַר הַכֹּהֵן וְאֵשׁ יִמָּשֵׁחַ וגו', (שמות יב טו, כח), שמת יבא דיעין שהוא דוקא בכהן גדול, ואם כן למה תני וְכָפַר כמה פעמים אהרן, וכך הוה ליה לכתוב, וְיָדְבַר וגו' וְיֹאמֶר וגו' על הכפרתו, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וגו' וכָּפַר הַכֹּהֵן וגו' עד בְּגֵי הַקֹּדֶשׁ, ואחר כן בַּזַּת יבֹּא וגו' וכל הפרשה. ○ ג', הא דפליגי בגמרא (יומא ג. עז) רבי ור' אלעזר ב"ר שמעון, חד אמר אֵיל האמור כאן הוא האמור המוספין בפנחס, ואם כן קשה למה כפל התורה לכתוב כאן האיל, יותר משאר המוספין דלא הוזכרו כאן. ○ ד', בפסוק וְהִיָּתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם, ואחר כך כתיב עוד הפעם וְהִיָּתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת וגו', ולמה כפל הפסוק שתי פעמים. ○ ה', בפסוק ראשון לא נאמר וְהִיָּתָה זֹאת לָכֶם, ובפסוק שני כתיב זֹאת לָכֶם. ○ ו', מה שכתב וְיִעֶשׂ פֶּאֶשֶׁר צֹהֵר ה', פירש רש"י כשהגיע יום הכפורים עשה. וקשה מאי רבותא שקיים מצות ה'.

ונראה לי על פי מה ששמעתי בשם מחותני הגאון החסיד מהר"א [מווילנא], שדקדק מה שאמרו בגמרא (יומא לב. וצא). הביאו רש"י על פסוק וְאֶהְיֶה לָכֶם, (טו, כג), ופירש רש"י, כל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה, עיין שם ברש"י. וקשה וכי לא יכולה התורה לסדר הפסוקים כמו שסידרם רש"י. ורמב"ן (שם) דחק בזה. ○ ותירץ הוא ז"ל, על פי מדרש רבה בפרשה זו פרשה כ"א, א"ר יודן בר סימון צער גדול כו', וְאֵל יבֹּא בְּכָל עַתָּה, יש עת ליי"ב שנים, ויש עת לשבעים שנים כו', אמר לו הקב"ה לא עת לשנה ולא ליי"ב שנים כו' אלא בכל שעה

יח

אבל לפי פשוטו קשה לפרש כן בלשון הפסוק, שהרי התחיל לומר דבר
אל אהרן אחיך, ועל זה ממשיך ואומר ואל יבוא בבל עת אל הקדש

ס'איז דאָן אָבער אויך שווער [לפרש כן] אין פֿסוק, [שהרי] ש'שטייט בפירוש אַרויס
דבר אל אהרן אחיך, ער איז גארנישט מִזְכִּיר צו אַת אהרן וְאַת בְּנִי, [נאָר] דבר אל
'אהרן אחיך', [ועל זה הוא שמסיים] ואל יבוא בבל עת אל הקדש.

יט

קושיא ז

וביותר תמוה ענין זה ברברי הילקוט שמעוני, דאיתא שם תחילה מה שדרשו כי אהרן בבל יבוא ואין משה בבל
יבוא, דמזה מוכח דאהרן שפיר הוזהר שלא יבא בבל עת. ותיכף אחר כך מכאי דברי המדרש דלעיל, שאמר לו
הקב"ה למשה שאהרן יוכל לבוא בבל עת שירצה. והוא לכאורה כסתירה מניה וביה

ז) איבערהויפט - האָב איך געזאָגט - [אַז] אין מדרש אין ילקוט^א שטייט פונקט
פאַרקערט, דאָ אויפן אָרט, איינס נעבן דעם אַנדערע, פריער דאָרט שטייט אַ שטיקל
מדרש, שטייט פונקט דער היפוך, אַז אהרן בבל יבוא וְאַין 'משה' בבל יבוא. משה
האָט געמעגט גיין כְּסִדָּר^ב, און אהרן הכהן נישט, בְּפִירוּשׁ [אַז] נישט.

כ

נאָר וואָס דען, פאַרקערט, דער מדרש זוכט נאָך אַ לימוד, [דיכול] אפשר נאָר ווייל
ס'שטייט נאָר אהרן, [איז] אהרן אליין [בבל יבוא], אָבער די קינדער האָבן יאָ געמעגט

שהוא רוצה ליכנס יכנס, רק שיכנס בסדר הזה, עד כאן. נשמע מזה שדוקא שאר כהנים גדולים אסורים ליכנס
לקודש קדשים אלא ביום הכפורים, אבל אהרן היה מותר ליכנס בכל שעה ושעה, רק שיכנס בסדר העבודה
שנאמר בפרשה זו. ולפי זה התורה דקדקה בסדר, שהרי הטעם שאמרו בגמרא דקרא דְּוָבָא אַהֲרֹן (טז, כג) הוא
שלא כסדר, דגמירי דחמש טבילות ועשר קדושין לכהן גדול ביום הכפורים, ואי כסדר הכתוב לא משכחת אלא
ג', עיין ברש"י. וזה דוקא ביוהכ"פ היה הלכה למשה מסיני דצריך ה' טבילות, אבל כשירצה אהרן לעבוד בשאר
ימות השנה, לא גמירי הלכתא, ואם כן באמת אינו אלא ג', ועובד כסדר האמור בפרשה. ואם כן הפסוק וְכָא
אַהֲרֹן נִכְתָּב כִּסְדָּר, משום אהרן בשאר ימות השנה, עד כאן דברי הגאון, ותורת אמת היתה בפיהו ושפתים ישק.
והנה מדרש הזה נעלם מבעל ידי משה סוף פרשת תצוה, דאיתא שם (שמות רבה לח, ח), כך אהרן היה נכנס
בכל שעה לבית קדשי קדשים, וכתב שהוא טעות סופר, וצריך לומר בכל יום הכפורים. וזה אינו, דבאמת אהרן
היה לו רשות ליכנס בכל שעה. ולפי זה בפרשת תצוה (ל, ט) דכתיב וְכָפַר אַהֲרֹן אֶת בִּשְׁנָה, צריך לומר דרצה
לומר אחת בשנה מחוייב לכפר.

ולפי זה מתורץ קושיא א' וב', דלכן לא התחיל בחודש השביעי, שהרי פרשה זו נאמרה לאהרן, והוא
מותר ליכנס בכל שעה. וגם קושיא ג' דלכן כתב כאן האיל, משום אהרן בשאר ימות השנה, דאז אין מקריב
מוספין אלא דוקא ביום הכפורים, מכל מקום צריך להקריב האיל. וגם קושיא ד' וה', דלכן לא נכתב וְהִיָּתָה
'זאת' לָכֵם, דמשמע דקאי אלמעלה, ובאמת מכאן מתחיל פרשה אחרת, דעד כאן היה מדבר באהרן בכל יום,
וכאן מתחיל ענין אחר דבחדש השביעי יָעֲנוּ [אֶת נַפְשֵׁיהֶם], ואז וְכָפַר הַכֹּהֵן וגו', ואחר כך סיים וְהִיָּתָה 'זאת'
לָכֵם - רצה לומר כל סדר העבודה הנאמר למעלה - לְחַקֵּת עוֹלָם. ומה שכתב שָׁבַת שְׁבָתוֹן וגו' לְחַקֵּת עוֹלָם עוד
הפעם, נראה לי מדקרי ליה שבת הוה אמינא דְּוָעֲנִיתֶם רצה לומר בשאר עניינים חוץ מאכילה, שהרי נקרא שבת,
ולכן כתב שבת וגו' ואפילו הכי וְעֲנִיתֶם, רצה לומר אפילו מאכילה. ובזה מיושב מה שכתוב בסוף הפרשה וַיַּעַשׂ
אַהֲרֹן, שכתב רש"י להודיע זריזותו שעשה כן ביום הכפורים, וקשה דאין זה זריזות, ולפי זה אתי שפיר, דכוונת
הכתוב דתיכף כשאמר לו משה עשה כן באותו יום או למחר.

^א בילקוט שמעוני (רמז תקעא): אחיך באל יבוא, ואין משה באל יבוא. או אחיך באל יבוא, ואין הבנים באל יבוא,
אמר רבי אלעזר ודין הוא, ומה אם מי שנצטוו לבוא נצטווה שלא לבוא, מי שלא נצטוו לבוא אינו דין שנצטוו
שלא לבוא, תמימים יוכיחו שנצטוו לבוא אל אהל מועד נצטוו לבוא שלא שתוי יין אבל בעלי מומין שלא
נצטוו לבוא לא נצטוו שלא לבוא שתוי יין אף כאן המצווה נצטוו, תלמוד לומר דבר אל אהרן אחיך, שאין
תלמוד לומר אחיך ולמה נאמר אחיך, לרבות את הבנים.

^ב פירוש: תמיד.

לשון אחרי קדושים תשכ"א (חלק ב) קדשו

גיין. קודם וויל ער זאגן א קל וְחִמֵּר, און ער ווענדט אָפּ דעם קל וְחִמֵּר. און ער פירט אויס [אז] פונעם לִשׁוֹן אַחִיף איז געדרינגען אפילו די קינדער אויך [הם בכלל בל יבוא]. זעט אויס גאָר [אז] דער עיקר ציווי איז גאָר אויף אַהֲרֵן/ען, און אויף די קינדער זוכט ער הערשט אַ לִימוד.

כא

און תיכף דערויף²¹ שטייט דעם שטיקל [אויף] וְאֵל יִבָּא בְּכָל עֵת, אַז גאָר אַלעמאַל מעג ער גיין, שטייט 'דער' מדרש' [דלעיל]. איז ער זיך דאָך עפעס סוּתֵר מִיְנִיה וְכִיָּה, איז דאָך פונקט דער היפוך [מזה לזה].

כב

איך האָב שוין נעכטן נאָכט²² געשמורעסט דערפון, [און] געזאָגט פֿשֵׁט. נאָר דאָכט זיך מיר היצטערט [לכאן זאת] אויף אַן אנדערע בִּחְיָנָה.

כג

חקדמה לקושיא ח-

במדרש מביא כאן הפסוק לְדוֹד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵירָא וְגו', ופירושו על הים, בְּקֶרֶב עָלֵי מַרְעִים, ופירוש הקריב וכו'. מכאן ואילך אמרו ישראל, אִם תִּתְּנָה עָלַי מַחְנָה שֶׁל מִצְרַיִם לֹא יִירָא לִבִּי. אִם תִּתְּנָה עָלַי מַלְחָמָתָן שֶׁל מִצְרַיִם בִּזְמַן אֲנִי בִּטְחָה. בִּזְמַן שֶׁהִבְחַחְתִּי, שְׁנֵאמַר ה' יִלְחֶם לָכֶם.

דער מדרש זאגט²³, בְּזֹאת יִבָּא אַהֲרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ, זֶה שְׁאֵמַר הַכְּתוּב לְדוֹד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵירָא. אוֹרִי וְיִשְׁעִי, אוֹרִי דְרִשְׁנֵט עַר קוֹדֶם אוֹיֵף פִּסַּח, [על הנסים שנעשו להם] בְּיָם. בְּקֶרֶב עָלֵי מַרְעִים [וגו', שנאמר] וּפְרָעָה הַקְּרִיב, וְיִצְעָקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, און הִתְיַצְּבוּ וְרָאוּ, ה' יִלְחֶם לָכֶם, וְכַתִּיב וְנִעַר פְּרָעָה וְחִילוּ בָיִם סוּף. אִמְרוּ [ישראל], מִכָּאן וְאִילָךְ אִם תִּתְּנָה עָלַי מַחְנָה לֹא יִירָא לִבִּי, בְּזֹאת אֲנִי בִּטְחָה, [במה] שְׁאֵמַר ה' יִלְחֶם לָכֶם.

כד

ושוב דרשוהו על הקטרוג של שרי אומות העולם, שבאין בראש השנה לקטרג ח"ו על ישראל, אבל ביום הכפורים אין השמן יכול לקטרג, ועל זה אמרו ישראל אִם תִּתְּנָה עָלַי מַחְנָה שֶׁל ס"מ, לֹא יִירָא לִבִּי. בִּזְמַן אֲנִי בִּטְחָה, שֶׁהִבְחַחְתִּי 'בְּזֹאת' יִבָּא אַהֲרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ

דבר אחר²⁴, אוֹרִי בראש השנה, וְיִשְׁעִי ביום הכיפורים, ראש השנה - בכל שנה - שרי אומות העולם מְקַטְרְגִין עַל יִשְׂרָאֵל, הִלְלוּ מְגִלֵי עֲרִיּוֹת וְהִלְלוּ מְגִלֵי עֲרִיּוֹת, זיי רעכענען אויס [אז] די אַלע עֲבֻרֹת איז ביי זיי אויכעט חלילה, נאָר [אין] יוֹם כִּיפּוּר

²¹ בילקוט שמעוני שם, תיכף לאחר זה נעתק לשון הויקרא רבה שכבר הובא לעיל בהערה ו.

²² בויקרא רבה (כא, א): 'בְּזֹאת' יִבָּא אַהֲרֵן. הדא הוא דכתיב (תהלים כז, א-ג) לְדוֹד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵירָא. ר"א פֶּתַר קִרְיָא בַּיָּם. אוֹרִי, בַּיָּם, שְׁנֵאמַר (בשלח פרק יד וטו) וַיֵּאָר אֶת הַלְלִיָּהּ. וְיִשְׁעִי, הִתְיַצְּבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'. מִמִּי אֵירָא, וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל תִּירָאוּ. ה' מַעֲזוֹ חַיִּי, עֲזוֹ וְזִמְרָתָהּ קָה. מִמִּי אֶפְחָד, תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם אִמְתָּהּ וּפְחָד. בְּקֶרֶב עָלֵי מַרְעִים, וּפְרָעָה הַקְּרִיב. לְאָכֹל אֶת בִּשְׂרֵי, אִמְרָ אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג וכו'. צָרִי וְאִיבִי לִי, וְנִעַר פְּרָעָה וְחִילוּ (תהלים קלו, טו). מִכָּאן וְאִילָךְ אִמְרוּ יִשְׂרָאֵל, אִם תִּתְּנָה עָלַי מַחְנָה שֶׁל מִצְרַיִם לֹא יִירָא לִבִּי. אִם תִּתְּנָה עָלַי מַלְחָמָתָן שֶׁל מִצְרַיִם בִּזְמַן אֲנִי בִּטְחָה. בִּזְמַן שֶׁהִבְחַחְתִּי, שְׁנֵאמַר ה' יִלְחֶם לָכֶם.

²³ בויקרא רבה (שם, ד): רבנן פתרין קרא בראש השנה ויום הכפורים. אוֹרִי בראש השנה, וְיִשְׁעִי ביום הכפורים. מִמִּי אֵירָא, עֲזוֹ וְזִמְרָתָהּ קָה. בְּקֶרֶב עָלֵי מַרְעִים, אלו שרי אומות העולם. לְאָכֹל אֶת בִּשְׂרֵי, לפי ששרי אומות העולם באין ומקטרגין על ישראל לפני הקב"ה, ואומרים לפניו רבונו של עולם אלו עובדי עבודה זרה אלו עובדי עבודה זרה, אלו מגלי עריות ואלו מגלי עריות, אלו שופכי דמים ואלו שופכי דמים, מפני מה אלו יורדין לגיהנם ואלו אינן יורדין לגיהנם. צָרִי וְאִיבִי לִי, בימות החמה שס"ה יום, הַשְׁטֵן גִּימְטְרִיא שס"ד, שכל ימות השנה השטן מקטרג, ובימים הכפורים אינו מקטרג. אִמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּב"ה, אִם תִּתְּנָה עָלַי מַחְנָה שֶׁל ס"מ, לֹא יִירָא לִבִּי, [בְּזֹאת' אֲנִי בִּטְחָה], שֶׁהִבְחַחְתִּי 'בְּזֹאת' יִבָּא אַהֲרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ.

קענענען זיי נישט מ'קטרג זיין. מכאן ואילך [אמרו ישראל] אַם תָּקוּם עָלַי מַחֲנֶה שֶׁל ס"מ, לֹא יִירָא לְבִי, 'בְּזֹאת' אֲנִי בּוֹטָח, שְׁנֹאמֵר 'בְּזֹאת' יָבֹא אֶהְרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ. אַזּוּי זָאָגְט דער מדרש.

כה

קושיא ח

והנה על דרש הראשון שדרשוהו על מה שנתיראו ישראל ממצרים, על זה קשה דהא כל מה שנתיראו ממצרים, זה היה רק קודם שנמבעו בים סוף, אבל לאחר שנמבעו האץ שייך עוד להתיירא מהם, עד שהוצרך להבטיח ולומר על זה מכאן ואילך אמרו ישראל אַם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה שֶׁל מַצְרַיִם לֹא יִירָא לְבִי. אַם תָּקוּם עָלַי מַלְחָמָתָן שֶׁל מַצְרַיִם, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח, שְׁנֹאמֵר ה' יִלְחֶם לָכֶם

מילא די ביידע לימודים ברויך מען פארשטיין.

ח) קודם [בדרש הראשון קשה, שהרי] דערנאָכדעם וואָס ס'איז שוין געווען וְנִעַר פְּרָעָה וְחִילוֹ בַּיָּם סוּף, פֻּן וועם הָאָבֶן זיי זיך געשראָקן. [והרי רק מתחלה הוא שהוצרך לומר להם אַל תִּירָאוּ] הַתִּיַצְבוּ וְרָאוּ, [אבל לאחר קריעת ים סוף] אַז ס'איז שוין געווען וְנִעַר פְּרָעָה וְחִילוֹ בַּיָּם סוּף, הָאָבֶן זיי זיך שוין נישט געשראָקן, זענען זיי [המצריים] דאָךְ שוין געווען 'דערנאָך', [און] וואָס הָאָט מען זיך שוין צו 'שרעקן' פֿאַר זיי.

[ואם כן צריך ביאור מה שמסיים בדרש הראשון] 'מכאן ואילך' אַם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה (לא יִירָא לְבִי, 'בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח שְׁנֹאמֵר ה' יִלְחֶם לָכֶם. [והלא] דער ה' יִלְחֶם לָכֶם הָאָט מען זיי דאָךְ געזאָגט 'פריער', איידער מ'הָאָט זיי איינגעטינקען אין ים, אויף 'דעם' איז דאָךְ געזאָגט געוואָרן דער ה' יִלְחֶם לָכֶם. [וזה כבר לא שייך עתה].

כו

קושיא ט

ולדרש השני דקאי על קטרוג שרי האומות בראש השנה ועל יום הכפורים שאינו מקטרג, ועל זה נאמר בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח שֶׁהַבְּחֻחַתִּי 'בְּזֹאת' יָבֹא אֶהְרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ. על זה יש להקשות דהתינח בזמן שבית המקדש קיים וכזה גדול עובד העבודה, אבל במה יתנחמו ישראל בזה בזמן הזה

ט) און דער [צווייטער דרש] אַזּוּי וְיִשְׁעִי, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח, [מיט] בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ.

[על זה קשה] לְכַאֲוֹרָה [שהרי] אָבִיעַר דַּעַס איז געווען [רק] בְּזִמְנָא שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים, [אָבִיעַר] וואָס טוט מען [אין] די אַלע יאָרן וואָס דאָס בית המקדש איז חרוב, [און] ס'איז נישטאָ די עֲבֻדָּה פֻן בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ, ס'איז חֲרוֹב הַמִּקְדָּשׁ וְהַקֹּדֶשׁ, ס'איז נישטאָ כְּהֻנִּים בְּעֻבּוּדָתָם וְלוֹיִים בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם, [ואם כן] מיט וואָס איז מען זיך בּוֹטָח, [עד שעל זה מסיים] שְׁנֹאמֵר בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח.

כו

קושיא י

גם יש לדקדק שהתחיל בענין קטרוג שרי אומות העולם, ומסיים שאמרו אַם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה שֶׁל ס"מ דִּיקָא, לֹא יִירָא לְבִי

י) [ויעוד יש לדקדק בדרש השני, שהרי] עַר הֵיבֵט אָן פֻן די שְׁרֵי אֻמּוֹת, שְׁמוּעֶסֶט עַר דאָךְ פֻן אַלע אֻמּוֹת [אַז זיי] זענען מְקַטְרָג. און [ער] לֹאזֵט אויס אַם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה, די מַחֲנֶה שֶׁל ס"מ, לֹא יִירָא לְבִי. איך הָאָב שוין געשמועסט נעכטן דערפֿון^{טז}.

^{טז} עיין לעיל בהערה ה. אבל פרט זה לא נרשם שם בדברי יואל.

לא

קושיא יד-טו - מתוך הדרוש

[ובבעל המורים כתב לרמוזו בתיבת 'בזאת', שהוא עולה בנימטריא ת", והוא רמז לבית ראשון שעמד ת"י שנים.

יד) אבל לכאורה קשה האידך נרמזו זאת בלשון הפסוק בזאת יבוא אהרן אל הקדש, שהרי בזמן המקדש לא נכנס שם אהרן, רק כהנים גדולים אחרים.

טו) גם קשה למה נרמז רק מנין השנים של בית ראשון, ולא של שאר מקדשות, ובפרט דהלא בנין העתיד הוא העיקר, ולמה לא נרמז גם ממנה].

(הקושיות בדברי רבינו, להלן באות פז-פט)

לב

הקדמה לישוב הקושיות

מכאור בוהר דמרוכ פחד כשנתקבצו על פנחס להרגו, יצתה נשמתו, ונכנס בו נשמת נדב ואביהו. ובוה מפרש הוהר את הפסוק פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, כי פינחס בעצמו נעשה גם בנו של אהרן, שהם נדב ואביהו נאָר וואָס'זשע דען.

ס'שטייט דאָך אין זוהר הקדוש" [אויפן פסוק] **פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן** (פנחס כה, יא), **פינחס** איז געווען **בן אהרן הכהן** אויך.

וואָרן **פינחס** ביי די מעשה פון זמרי'ן, פון פחד איז געווען פֿרחה נשמתו, און דעמאלטס זענען נאָך געוועזן די נשמת נדב ואביהו האָבן זיי נאָך משוטט געווען דאָרטן, זענען זיי אריינגעגאנגען אין **פינחס'ן**, און ער איז געבליבן לעבן. אזוי האָט ער געהאָט אין זיך נשמת נדב ואביהו.

זאָגט דער זוהר הקדוש, אז טאקע **פינחס בן אלעזר** ער איז געווען טאקע [אידן] **בן אהרן הכהן**.

לג

וזה יורמו בלשון הפסוק אחרי מות שני בני אהרן, שנסתלק הענין מה שהיו 'שני' בני אהרן, אבל לאחר כך שוב חיה ונעשו לנפש אחת, שהוא נפש פינחס ונקראו 'בן אהרן

איבערדעם אחרי מות איז נאָר געווען שני בני אהרן, פריער זענען זיי געווען צוויי, נדב ואביהו, זענען זיי נסתלק געוואָרן. אָבער געבליבן [שפעטער] זענען זיי נאָר איינס", זענען ביידע אריין אין **פינחס'ן**, זיי זענען געווען אינאיינעם, אינאיינעם

" בוזהר הק' (פינחס דף ריז): רָאָ עֲלֵאָה הָאָ, וְהָכִי הוּא, דְּבִשְׁעָתָא דְּאַסְתָּלְקוּ [נדב ואביהו] מן עֲלָמָא, לָא הוּוּ מִתְטַמְרֵן תַּחֲתוֹ גִּדְפִי טַנְרָא קַדִּישָׁא, מֵאִי טַעמָא, בְּגִין דְּכָתִיב (במדבר ג, ד) וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם, דְּאִזְעִירוּ דִּיּוֹקְנָא דְּמִלְכָּא, דְּהָא אִינוּן לֹא אֲתַחְזוּן לְשִׁמְשָׁא בְּכַהוּנָה רַבָּה. בִּשְׁעָתָא דְּקָמִי פִנְחָס עַל בְּרִית קַדִּישָׁא, וְעָאֵל בְּגוּ כְּמָה אוֹכְלוּסִין, וְסָלִיק לֹון לְגִיפִין עַל רֹמְקָא. לְעִינְהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל, כִּד חָמָא [פינחס] שְׂבִטָא דְּשִׁמְעוֹן בְּכַמָּה אֲכֻלוּסִין דְּאִתְּוִי לְגַבְיָה, פֿרְחָא נִשְׁמַתִּיהָ מִנִּיהָ, וְתָרִין נִשְׁמַתִּין דִּהּוּ עֲרִטִירָאִין בִּיהָ, כְּדִין רֹחַ דְּוִכְמִיָּהוּ לְמִיָּהוּ כְּהָנָא (רבא) וְאִתְּהִדְרַת נִשְׁמַתִּיהָ כְּלִילָא רֹחָא דְּאִתְּכַלִּיל בְּתָרִין רֹחִין, וְאִתְּמַקְפּוּ בִּיהָ, כְּדִין רֹחַ דְּוִכְמִיָּהוּ לְמִיָּהוּ כְּהָנָא (רבא) מֵה דְּלֹא אֲתַחְזוּ מן קִדְמַת דָּנָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (איוב ו, ז) זָכַר נָא מִי הוּא נָקִי אָבִד, דְּלֹא אֲתַאבִּיד בְּהִיא שְׁעָתָא, וְלֹא אָבִיד רֹחִיהָ כִּד פֿרְחָה מִנִּיהָ. וְאִפֵּה יִשְׂרֵין נִכְחָדוּ (שם), אֲלִין בְּנֵי אֶהֱרֹן, דְּאִתְּהִדְרוּ לְעֲלָמָא, מֵה דְּאָבִד בְּתִיָּהוּן. וְעַל דָּא כְּתִיב בִּיהָ כְּפִנְחָס בֶּן כֹּהֵן, תָּרִי זְמַנִּי, פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן. נִדְרַצָּה לומר שפינחס הוא בן של אלעזר, וכן של אהרן הכהן (הגהות השל"ה הנדפס בגליון הוהר).]

" ועיין במגיד מושרים להבית יוסף (ריש פרשתן) וז"ל: הלא שדרוני לאולפא לך רזא יקירא בפרשתא קדישתא, דאיכא למידק אמאי כתב אחרי מות שני בני אהרן, אטו לא ידענא דתרי ניהו וכו'. אבל רזא דמלתא תלי ברזא דנדב ואביהו לא אתגלגלו בפנחס, והכי קאמר בתר דמיתו שניתא דבני אהרן, כלומר לא מיתו אלא מלמהו תרין, אבל אינון לא אתאבדו, דהא כחדא אתגלגלו בפנחס וכו'.

זענען זיי נתגלגל געוואָרן ביידע אין פֿינְחָס'ן, זענען זיי געווען טאַקע בן אָהֶרן. אַזוי שטייט דאָך אין זוהר הקדוש.

לד

והנה פינחס זה אליהו, ובוה מבואר גם דברי התרגום יונתן בפסוק שָׁלַח נָא בְּיָד תְּשַׁלַּח, דהיינו ביד פינחס. לפי שראה משה שאליו הוא המוכן לבשר הגאולה שלימה, וכבר רצה משה שתהיה הגאולה שלימה בימיו, ולכן ביקש לשלוח מיד את פינחס

לְאָמִיר זען. [הנה אמרו חכז"ל]^ט פֿינְחָס זֶה אֱלֹהֵהוּ.

[און] דער תרגום יונתן זאָגט^כ, ווען משה רבינו האָט געזאָגט שָׁלַח נָא בְּיָד תְּשַׁלַּח

(שמות ד, יג), זאָגט דער תרגום יונתן שָׁלַח נָא בְּיָד פֿינְחָס.

[ולכאורה דעס] ברויך דאָך אויך פֿשֶׁט, פאַרוואָס עפעס גראַד בְּיָד פֿינְחָס.

לה

נאָר [ווייל] פֿינְחָס זֶה אֱלֹהֵהוּ, [און] מִשֶּׁה רַבִּינוּ הָאָט שוין געזען אַז דער סוף וועט

זיין [אַז פינחס] ער וועט זיין דער שליח פֿאַר די גאָולה, האָט ער 'שוין' געוואָלט

ס'זאָל זיין דעס וואָס ס'וועט זיין שפּעטער, [דער תיקון השלם]. אַזוי ווי ס'שטייט אַרויס

אין תרגום יונתן [שבֿיקש משה] שָׁלַח נָא בְּיָד פֿינְחָס.

וואָרן פֿינְחָס זֶה אֱלֹהֵהוּ, [ועליו נאמר] הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵהוּ (מלאכי ג, כג),

אֱלֹהֵהוּ דאַרף קומען [און] זיין דער מְבַשֵּׁר פֿון די גאָולה הַעֲתִידָה.

האָט ער [משה רבינו] שוין געזען [אַז גאולת מצרים] דאָס איז נישט דאָס ריכטיגע

[גאולת עולם].

לו

ומכיון שפינחס הוא אליהו, הרי לדברי הוזהר דפינחס הוא נדב ואביהוא, אם כן נדב ואביהוא הם אליהו הנביא המוכן לבשר הגאולה, וכמבואר בתרגום יונתן גם בפסוק הנאמר לפינחס הִנֵּנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, וַיְחִי לְחַיִּי עָלְמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא

ממילא אַז פֿינְחָס זֶה אֱלֹהֵהוּ, איז דאָך דאָס נָדָב וַאֲבִיהוּא^{כא}, אַזוי ווי ס'איז מבואר

אין זוהר הקדוש [והם שיבשרו את הגאולה].

[און] פֿינְחָס [הוא אליהו] האָט נאָך געברויכט צו זיין אויף דעם עוֹלָם, [כדי ער זאָל]

מְקַנָּא זיין קְנָאת ה' צִבְאוֹת, בִּימֵי אַחָאב^{כב}, וכדומה.

ער האָט זיך אויסגעאַרבעט אויף דער בְּחִינָה ער זאָל בלייבן [לעבן אייביג, וכדכתיב]

הִנֵּנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם (פינחס כה, יב), זאָגט דער תרגום יונתן [דאָרט] אויכעט^{כג}, וַיְחִי

לְחַיִּי עָלְמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא.

לז

אמנם יש לבאר עוד האיד נרמז זה בלשון הפסוק בְּרִיתִי 'שְׁלוֹם'

נאָר [יש לבאר דלכאורה] וואו דאָס ליגט אין דעם וואָרט בְּרִיתִי 'שְׁלוֹם'.

^ט כמבואר בילקוט שמעוני (ריש פרשת פינחס), ועוד.

^כ בתרגום יונתן (שמות ד, יג): וְאָמַר בְּכַעַד בְּרַחֲמֵיךְ מִן קֶדְמְךָ ה', שָׁלַח כְּדוֹן שְׁלִיחוֹתְךָ בְּיָד פִּנְחָס דְּחַמִּי לְמַשְׁתַּלְחָא בְּסוּף יוֹמֵינָא.

^{כא} ועיין במגלה עמוקות (פרשת שמות, ד"ה אלקי אבותיכם): והקב"ה שאמר למשה הוא יִהְיֶה לְךָ לְפָנָה, על אליהו מדבר, שהוא כלל תורה שבעל פה, לתרוץ כל הספיקות לעתיד לבוא (וכוזהר דלהלן בהערה לא). וכשאמר משה להקב"ה שָׁלַח נָא בְּיָד תְּשַׁלַּח, כוונתו בזה על פנחס שהוא נדב ואביהוא (וכתרגום יונתן דלעיל) נרמז במלת 'נָא' 'ור"ת נדב אביהוא], שהוא מוכן לשליחות בכל הזמנים. [והוא דבריו בישמח משה סוף פרשת כי תשא עיי"ש].

^{כב} כמבואר במלכים א' (פרק יז-ט), ובגמרא סנהדרין (ק"ג).

^{כג} בתרגום יונתן (פינחס שם): בְּשִׁבְעָא אֵמֵר לִיָּה מִן שְׁמִי, הָאֲנָא גִזֵּר לִיָּה יְתִי קִימִי שְׁלָם, וְאַעֲבִידֵינִי מְלָאךְ קִימִי, וַיְחִי לְעָלְמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא בְּסוּף יוֹמֵינָא.

לח

אמנם מצני'ן כן גם במשנה דאליהו יבוא לעשות 'שלו' בעולם. וגם שם צריך ביאור מה שאמרו שיעשה 'שלו' נאָר דער אַמַת, [הרי מבואר גם במשנה דעדיות]¹² אַליהו וועט קומען לא לַרַחֵק וְלֹא לַקָּרֵב אֲלֵא לַעֲשׂוֹת 'שְׁלוֹם' בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג') וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים. [וגם שם צריך ביאור] וויאזוי איז דאָס געדרינגען פון וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים, אַז מ'מיינט [לעשות] 'שְׁלוֹם' בְּעוֹלָם, [והלא מפשטא דקרא משמע] אַז מ'מיינט 'שְׁלוֹם' [בין אבות] לְבָנֵיהֶם.

לט

אמנם מבואר שייכות הענינים בדברי המדרש ילקוט סוף מלאכי, שהביא תחילה דברי המשנה דלעיל שאליהו יבוא לעשות 'שלו' בעולם, והסמך לזה דברי המדרש דאם אין עושין תשובה אין נגאלים, ואין 'עושים תשובה' עד שיבוא אליהו. וכנראה שדרשו כן מלשון הפסוק וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים, דהוא מלשון תשובה נאָר דער אַמַת, ס'איז מבואר אין מדרש, אין מדרש ילקוט¹³ סוף [מלאכי ונ"ך], אויף דעם פסוק הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי. זאָגט ער קודם [דברי המשנה בעדיות, כ'] וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים [מיינט אַז] ער קומט נאָר לַעֲשׂוֹת 'שְׁלוֹם' בְּעוֹלָם.

און דערנאָכדעם שטייט תיכף נאָך א מימרא¹⁴, אַם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׁין תְּשׁוּבָה אֵין נְגָאִלִים, ס'איז נישט פאַרהאַנדן א גאולה אַן תְּשׁוּבָה, וְאֵין נְגָאִלִים¹⁵ עַד שִׁיבֹא אֱלֹהֵי, שְׁנֶאֱמַר הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים. [ומדכתיב לשון] וְהָשִׁיב, זעט אויס דרש'נט ער דעם פסוק וְהָשִׁיב אַז דאָס מיינט מ'וועט תְּשׁוּבָה טון, [און] ס'מוז זיין מקושר [דערצו דער] לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם, די אַלע בחינות, [ווייל] דעם מוז זיין תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה, [ועל זה נאמר] וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת [וגו', כ'] אֱלֹהֵי וועט קומען מַחְזִיר בְּתְשׁוּבָה זיין אידן.

מ

ומסמיכת דברי הילקוט מוכח דענין עשיית 'שלו', גם כן הכוונה על ענין 'התשובה' שיעשו ישראל, דבזה יהא נעשה שלום 'בין ישראל לאביהם שבשמים'. והוא על דרך שאמרו בנמרא על דמיונים שברשעים הם מטילים 'שנאה ותחרות' בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו כן להפוך התשובה הוא השלום האמיתי ביניהם [און] דער חידוש איז [מה שנלמד מדברי המדרש ילקוט], אַזוי ווי ס'זעט אויס, אַז דאָס 'איז דער פֿשט [בדברי המשנה] אֲלֵא לַעֲשׂוֹת 'שְׁלוֹם' [בעולם, אַז] מ'מיינט [דעם] 'שְׁלוֹם' בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שֶׁבְּשָׁמַיִם.

¹² במשנה עדיות (ח, ט): אָמר רבי יהושע, מְקַבֵּל אֲנִי מִרְבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי שֶׁשָּׁמַע מִרְבּוֹ וּרְבּוֹ מִרְבּוֹ הִלָּכָה לְמִשְׁה מַסִּינִי, שְׁאֵין אֱלֹהֵי בֹא לְטַמֵּא וּלְטַהֵר לְרַחֵק וּלְקָרֵב, אֲלֵא לְרַחֵק הַמְּקוֹרְבִין בְּזוּזָה וּלְקָרֵב הַמְּרֻחָקִין בְּזוּזָה וְכו'. רבי יהודה אומר, לְקָרֵב, אֲבָל לֹא לְרַחֵק. רבי שמעון אומר, לְהַשׁוּת הַמְּחַלֶּקֶת. וְחַכְמִים אומרים, לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת 'שְׁלוֹם' בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא וְגו' וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

¹³ בילקוט שמעוני (מלאכי, ומו תקצה): אָמר רבי יהושע וכו'. וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם. שנאמר הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, ואומר וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים. ○ אמרו ישראל, בגאולה ראשונה כתיב (תהלים קה, כו) שֹׁלֵחַ מִשָּׁה עֲבָדוֹ אֶהְיֶה אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ, שֶׁלֹּחַ לִי אֵף שְׁנִים כְּנֶגְדִם, שֶׁלֹּחַ אוֹרֶךְ וְאַמְתָּךְ (שם מג, ג), אָמר הַקב"ה הִנֵּה מִשְׁלַח, שְׁנֶאֱמַר הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, הִרִי אַחֵר, וְהַשְׁנִי, הֵן עֲבָדִי אֶתְמַקֵּךְ בּוֹ בְּחִירִי רְצִיתָה נִפְשִׁי (ישעי' מב, א) [והוא משיח]. ○ רבי יהודה אומר, אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵין נְגָאִלִים, ואֵין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵלָּא מִתּוֹךְ עֶצֶר וּטְלִטּוֹל, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵין לָהֶם מַחִיָּה, ואֵין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַד שִׁיבֹא אֱלֹהֵי, שְׁנֶאֱמַר הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, מִה כְּתִיב אַחֲרָיו, וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים.

¹⁴ והוא מפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מג), ותנחומא בחקוטי (סימן ג). ועיין בזה ביואל משה (א, מא).

¹⁵ הכוונה ללשון ואין 'עושים תשובה' עד שיבוא אליהו.

אָזוי ווי די גמרא זאָגט דאָך אַזוי ודענין התשובה ועבודת ה' נקרא שלום, וכמו
[שומר] אויף די אַלע מינים ואפיקורסים שְׁמִטִּילִים 'תַּחֲרוּת וְשִׁנְאָה' בֵּין יִשְׂרָאֵל
לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. אוי ווי, בעונינו הרבים אז ס'איז דאָ אסאך מינות צווישן אידן,
וכדומה הַפֶּרֶת הַבְּרִית, דאָס איז מְטִילָה שִׁנְאָה וְתַחֲרוּת.

מא

זעט מען דאָך אז דער פֿשט איז לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, מיינט מען שְׁלוֹם שְׂבִין
יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים.
על כל פנים איז מבואר [כן בביאור לשון הפסוק] וְהָשִׁיב.

מב

וכן מבואר גם בדברי הרמב"ם, שמבאר ענין הפסוק הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי, היינו שיבוא 'ליישר את ישראל'
ולחבין ל'כם' בתשובה, וממשיך דאינו בא אלא לעשות 'שלום' בעולם, שנאמר וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנֵים
א פֶּלֶא, מ'זעט די זעלבע איז [מבואר] טאַקע [אין] דער רמב"ם אין הלכות
מלכים^ט, דער רמב"ם זאָגט אויך אַזוי.

זאָגט ער, ס'וועט קומען אַלְיָהוּ, [און] ער זאָגט אז ס'איז נישט מְבוֹרָךְ [בדברי הנביא]
צִי [ער וועט קומען] קודם בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, צִי פֶּאָר גּוֹג וּמָגוּג. אָבער עַל כָּל פְּנִים – זאָגט ער
– וועט קומען א נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָעָם, לְהַכִּין אֶת לָבָם, די הערצער פון אידן אַנגֶרִיטֵן,
און אַרײַנשׁײנען אין די הערצער, שנאמר הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי וְהָשִׁיב לָב
אֲבוֹת עַל בָּנֵים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

מג

זאָגט דאָך דער רמב"ם אַרױס, אַז [ער וועט קומען] לְהַכִּין אֶת לָבָם וְלִיִּשֹׁר [את ישראל]
אויף תְּשׁוּבָה, זאָגט ער דאָך אַרױס.
און תיכף דערויף זאָגט דער רמב"ם אַלײנס אויך, אִין אֱלִיָּהוּ בֶּא לְרַחֵק וְלֹא לְקַרֵּב
אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר וְהָשִׁיב. זאָגט ער אויך די זעלבע לשון [ווי די משנה],
אז נאָר לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם.

^ט בגמרא שבת (טז): הגלוינים וספרי מינין [פירשׁ]: וכתבו להן תורה נביאים כתובים אשורית ולשון הקודש], אין
מצילין אותם מפני הדליקה. רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן, והשאר שורפן. אמר רבי
טרפון, אקפח את בני שאם יבאו לְיָדִי שאני אשורף אותם ואת האזכרות שבהן, שאפילו אדם רודף אחריי להורגו
ונחש רץ להכישו, נכנס לבית עבודה זרה ואין נכנס לבתייהן של אלו, שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין
וכופרין [נכרים העובדים עבודה זרה אין מכירין, שהרי בכך גדלו, וכך למדום אבותם], ועליהן הכתוב אומר (ישעי נ, ח)
וְאַחַר הַדֵּלֶת וְהַמְּוֹנָה שְׁמַת זְכָרְוֹן [זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך, אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת]. ◦ אמר רבי
ישמעאל, קל וחומר, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים,
הללו שמיטלין 'קנאה ואיבה ותחרות' בין ישראל לאביהן שבשמים, על אחת כמה וכמה. ועליהם אמר דוד
(תהלים קלט, כא-כב) הִלֹּא מִשְׁנֵאֵיךָ ה' אֶשְׁנָא וּבִתְקוּמִיךָ אֶתְקוּטְט תְּכַלִּית שִׁנְאָה שְׁנֵאתִים לְאוֹיְבִים הִיוּ לִי.

^ט ברמב"ם (מלכים יב, ב): יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג,
ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לְיִשְׂרָאֵל וְלַחֲבִין לָבָם, שְׁנֶאֱמַר הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי וגו'.
ואינו בא לא לטמא הטהור ולא לטהר הטהמא, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת כשרות, ולא להכשיר מי
שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם, שנאמר וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנֵים. ◦ ויש מן החכמים שאומרים
שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן, לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים
סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם
מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סידור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק
אדם בדברי ההגדות ולא אויך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין
לא ליד יראה ולא ליד אהבה. וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (פנהדרין יז:) תיפח רוחם של מושבי הקצים,
אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר, כמו שבארנו.

ער הייבט אָן מיט דעם [אַז] ער וועט קומען צוגרייטן אידישע הערצער, וואָס ס'איז טייטש [אַז ער וועט זיין] מַחְזִיר לְמוֹטֵב זיין, און [ער] לאָזט אויס מיטן לעשנות שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. זעט מען דאָךְ אַז דער רמב"ם האָט אויך אַזוי געלערנט, ער זאָגט עס תִּכְפֹּף דערויף.

מר

והיוצא מזה כי תכלית ביאתו של אליהו קודם הגאולה, הוא כדי להחזיר את כל ישראל בתשובה. ובמדרש מבואר עוד שגם משה רבינו יבא ביחד עם אליהו הנביא

יהיה איך שיהיה, [איז] דער תְּכִלִּית פון בִּיאת אֱלִיהוּ פון פריער, [צו] מַחְזִיר בְּתִשְׁבָּה זיין אידן.

און דאָס שטייט דאָךְ בַּפֿרוש אויך אַרויס, אין מדרש פרשת עקב, אַז מֹשֶׁה רַבִּינוּ וועט מיט אים מיטקומען.

על כל פנים, ער וועט קומען פריער'ער, [בכדי] מַחְזִיר בְּתִשְׁבָּה זיין אידן.

מה

גם איתא בספרים ברמו רומז לשון 'תיקו' שבגמרא, שהוא נוטריקון תשבי יתרון קושיות ואביעיות. והיינו כי אף שמשנה בעצמו יהיה עמנו, אבל אליהו יהיה המתורגמן של משה, להשמיע ולהסביר דברי משה לכל ישראל

זיי זאָגן דאָךְ אויך^א, [בענין] וואָס שטייט אַלץ [בגמרא לשון 'תיקו', והוא נוטריקון] תִּשְׁבִּי יִתְרֹן קִשּׁוֹת וְאִבְעִיּוֹת^ב. [ולכאורה] ס'וועט דאָךְ זיין מֹשֶׁה רַבִּינוּ [ולמה יצטרכו עוד לאליהו לברר הספיקות].

נאָר מ'מיינט [אַז] תִּשְׁבִּי ער וועט זיין דער מַפְרֵשׁ, ער וועט 'צופירן' אידן צו מֹשֶׁה רַבִּינוּ [ויהיה ממוצע ומתורגמן בינו לביןם].

^א בדברים רבה (ג, יז): אמר ליה הקב"ה, משה, חייך כשם שנתת את נפשך עליהן בעולם הזה, כך לעתיד לבא כשאבא להם את אליהו הנביא, שיוכח באין כאחת וכו'.

^ב בזהר הק' פרשת צו (ברעיא מהימנא דף כז-כח): תַּנְאִים וְאִמְרָאִים, אַתּוּן דִּמְסַטְרָא דְּמִדּוֹת דְּקִדּוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתִּיתוּ, דְּטַרְחַתוּן סְגִי לְנִקְבָּא בְּרַתָּא דִּילִי דְּאִיְהִי הִלְכָּהּ, מֵאֲלִין קְלִיפִין דְּעָרַב רַב, קוּשְׁיִין בִּישְׁיָן, דְּלִית לוֹן תִּירוּן וְלֹא פִרוּקָא וְכוּ', אֲלֹא אַתְמַר תִּיקוּ בַּהוּן. וְכַל תִּיקוּ דְּאִסְנֹרָא לְחוּמְרָא, וְאִיְהוּ תִיקוּ חֲסֵר וְ, דְּלִית לִיה 'תִּיקוּן'. חֲסֵר נִין דְּאִיְהִי עֲלֵמָא דְּאִתִּי, דְּתִיקוּ דְּעֲלֵמָא דְּאִתִּי, שְׁתִּיקָה. כְּגוֹן (מנחות כט:) שְׁתוּק כֶּף עֲלֵה בְּמַחְשְׁבָהּ. וְאִית קוּשְׁיִין דְּאִינוּן לְבוּשִׁין דְּהִלְכָּה וְכוּ', וְאַתּוּן פִּסְקִין לוֹן בְּכַמָּה פִּסְקוֹת, וְלִבְתֵּר מִתְקַנֵּין וּמְפָרְקִין לוֹן בְּכַמָּה פִּרוּקִין. וְאִי חֲסֵר שׁוּם פִּסְק מִמַּתְנִיתִין, כְּמָה דְּאִוקְמוּהִי זֶה חֲסֵר מִן הַמִּשְׁנָה, אַתּוּן מִתְקַנֵּין לוֹן וְכוּ'. וְאִי יִיתִי טַפֵּשׁ וְיִפְקִי שׁוּם בִּישׁ עַל הַהוּא אִוקְמָא דְּחִתִּין לְבוּשִׁין, וְיִימָא וְכִי אִורִייתָא אִיְהִי חֲסֵר וְכוּ', וְאִיךְ חֲסֵר מִן הַמִּשְׁנָה. אַתּוּן תִּמְרוּן לִיה, דִּוִּק וְתִשְׁכַּח חִתִּיכָה, וְתִשְׁכַּח לָהּ מַעֲרֻבָּת בִּישָׁר פִּסְקוֹת וּמִשְׁנִית, דְּאִורַח אִוקְמָא לְמַחֲתֵךְ לְבוּשִׁין בְּכַמָּה חִתִּיכוֹת, וְתִלְמִיד דְּלֹא אִיְהוּ בְּקִי לְמַקְשֵׁר הִלְכָּהּ בְּאֲלִין חִתִּיכוֹת, מִתְחַלְפִי לִיה פִּסְקוֹת וְקוּשְׁיִין וְלֹא אִשְׁכַּח לוֹן פִּרוּקָא, עַד דְּיִיתִי אִוקְמָא וּפְרִיק לוֹן כָּל אֲלִין פִּסְקוֹת דְּלֵהוּן. בְּהַהוּא זְמַנָּא, הִלְכָּה דְּאִיְהִי בְּרַתָּא, סְלִיקַת קִדְּם מִלְכָּא, שְׁלִימָא בְּכֻלָּא, בְּגוּפָא לְבָלוּשָׁא וּבְתַכְשִׁיטָהּ, וְאַתְקִיִּים בַּהּ (נח ט, טז) וְרִאֲחִיתִיה לְזִכּוֹר בְּרִית עוֹלָם. וְלִזְמַנֵּין אִית לְאִוקְמָא תִלְמִיד בְּקִי, דִּישְׁדֵּר לִיה לְתַקְנָא לוֹן. וְקָמוּ כָּלְהוּ וְאִמְרוּ, וְדֹא אֲנָהּ הוּא אִוקְמָא, דְּעֵינָא מְהִימָנָא, דְּאַתְמַר כֶּף (אבות א, א) מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִתְמֵן וְאֲלֵךְ כָּלְהוּ תִלְמִידִים אִינוּן דִּילֵךְ, מִן יְהוֹשֻׁעַ עַד סוֹף כָּל דְּרִין. הֵדָּא הוּא דְּאִמְר (שם) וּמִסְרָה לְיְהוֹשֻׁעַ, וְיְהוֹשֻׁעַ לְזֻקְנִים, וְזֻקְנִים לְנַבִּיאִים, עַד סוֹף כָּלְהוּ. תִּלְמִיד בְּקִי דִּילֵךְ מֵאֵן הוּא, הָא חֲזוּינָא דְּאַתְמַר, הַכֹּל יָהּ מִעַד עַד שְׁבָרָא אֲלֵיהּ. אִמְר לוֹן, וְדֹא הִכִּי הוּא. דְּאִיְהוּ תִלְמִיד חֲבֵר, דְּעִלְיָה אַתְמַר (פינחס כה, יא) בֶּן אֶהְרֹן הַכֹּהֵן (כמו שנתפרש בדברי הוזהר פינחס המובא לעיל, ואליהו הוא פינחס). כְּגוֹנוּנָא דְּאַתְמַר בְּאַהֲרֹן (שמות ד, טו) הוּא יְהִי לָךְ לֶפֶה, הִכִּי נָמִי בְּרִיה יְהִי לִי לֶפֶה, דְּאִיְהִי אִורִייתָא דְּבַעַל פֶּה. בְּגִין דְּהִיכִי דְּהוּינָא בְּקִדְּמִיתָא כְּבֹד פֶּה וְכֹבֵד לְשׁוֹן, וְהִכִּי יוֹקִים לִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּבֹד פֶּה, בְּאִורִייתָא דְּבַעַל פֶּה, וְכֹבֵד לְשׁוֹן בְּאִורִייתָא שְׁכַבְתָּב, דְּלֹא יִמְרוּן אֲלִין דְּלֹא אִשְׁתַּמְדְּעִין לִי, אַחֲרָא אִיְהוּ. וְאֲלֵיהּ הוּא יְהִי לִי לֶפֶה, יִיתִי לְתַקְנָא כָּל אֲלִין פִּסְקוֹת, וְלִפְרָקָא לוֹן.

^ב כמובא בתוספות יו"ט (עדינות ז, ח) דתיקו שאמרו בגמרא היא נוטריקון תשבי יתרון קושיות ואביעיות. וכן כתב החיד"ד בפתח עינים (עדינות שם) ובענין זוכר (ת, לו) בשם ספר הקנה, ובשם הקדמת הרמב"ם על המשנה (כתב יד). ועיין בגמרא מנחות (מה), פרשה זו אליהו עתיד לדורשה.

אָבער די הַשְׁפָּעָה [מאת הקב"ה] איז טאַקע ווייטער נאָר דורך מֹשֶׁה רַבֵּינוּן, [אויך] דעמאָלטס ביי די גאַנצֶה הַעֲתִידָה. און דורכן מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ^{לג}.

מו

יהיה איך שיהיה, בִּיאַת אֱלֹהֵינוּ איז [בכדי] לִישׁוֹר לְכָבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [און] לְהַחֲזִירָם בְּתִשׁוּבָה.

מז

ישוב הקושיות

נאָר לאָמיר אָבער זען, על כל פנים דאָס קען זיין דער פֿשֿט.

מח

הרי מצינו דמשה רבינו ראה עוד במצרים שפינחס הוא אליהו הוא מוכן להיות השליח אצל הגאולה שלימה, ועל זה אמר שְׁלַח נָא בְּדֹד פִּינְחָס. ואם כן יש לומר דגם נדב ואביהוא כבר ראו והבינו זאת ברוח קדשם, מה שהם עתידים ליכנס בפינחס הוא אליהו, ויהיו מבשרי הגאולה

[דהנה] מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאֵט דאָךְ שוין געזאָגט דעמאָלטס [בעודן במצרים] שְׁלַח נָא בְּדֹד פִּינְחָס, אַזוי ווי ס'שטייט אין תרגום יונתן^כ.

[און] נָדָב וַאֲבִיהוּא הָאָבֶן דאָס אַלעס געזען, זיי זענען דאָךְ געווען אַזוי גרויס [און] זיי הָאָבֶן דאָךְ אַלעס געזען בְּרוּחַ קָדְשָׁם, זיי זענען נְבִיאִי אָמֶת געווען.

[וממילא] הָאָבֶן זיי געזען די אַלע זאכן, אַז זיי ברויכן זיין [מנהיג, בזמן התיקון השלם], וואָרן זיי זענען דאָךְ געווען [שפעטער] אין פִּינְחָס'ן, זענען זיי דאָךְ געווען דער פִּינְחָס זֶה אֱלֹהֵינוּ, הָאָבֶן זיי געוואוסט זיי וועלן 'צופירן' [אידן] צו מֹשֶׁה רַבֵּינוּן.

מט

והבינו כי לצורך זה יצטרכו הם למות, עד שיכנסו בפינחס, ועוד יעברו כל הענינים הזקוקים עבור צורך הכנת תיקון השלם

[וגם הבינו נדב ואביהוא כי] זיי הָאָבֶן געזען דאָס מוז דורכגיין [מה שמתו ביום חינוך המשכן. און אז] דאָס דור הַמִּדְבָּר מוז קודם בלייבן אין די מִדְבָּר, [ווייל] דאָס פעלט אויס צום תיקון.

ווי ס'שטייט שוין די טַעמִים, פאַרוואָס מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן הָאָבֶן געמוזט בלייבן אין די מִדְבָּר, [ואחד מהם בכדי] מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זאָל מְכַנֶּיעַ זיין בַּעַל פֶּעוֹר^{לד} וכדומה אָן אַ שִׁיעוֹר טַעמִים.

[און] אַזוי ווי ס'שטייט אין מגלה עמוקות^{לה} און אַלע. [וכן נמצא טעמים] אין דברי חכמינו ז"ל אליין^{לי}.

^{לג} ועיין בענין זה [וכן בעוד ענינים המבוארים בדרוש זה] גם בס"ג אחרי הגדול תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס צט ח"ב), וס"ג פִּינְחָס תשכ"ז (קונטרס רמו ח"ב).

^{לד} כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מה), והובא בתוספות (סוטה יד.).

^{לה} במגלה עמוקות על ואתחנן (עיי"ש בכמה אופנים).

^{לי} בדברים רבה (ב, ט): כי לא תעבר את הירדן הַזֶּה (ואתחנן ג, כז). אמר לו הקב"ה למשה, אם אתה נקבר כאן אצלך, בזכותך הן באין עמך. א"ר לוי, למה הדבר דומה, לאחד שנתפזרו מעותיו במקום אפילה, אמר אם אומר אני האירו לי שאקבץ מעותי, אין בריה משגחת עלי, מה עשה, נטל זהוב אחד והשליך בתוכם, והתחיל צווח ואומר האירו לי, זהוב אחד היה לי ונפל ממני כאן, והאירו לו. מה עשה, משנטל את הזהוב אמר להן בחייכם המתינו לי שאלקט את המעות, וליקטן. בזכות הזהוב נתלקטו המעות. כך אמר לו הקב"ה למשה, אם נקבר אתה אצלם במדבר, הן באים בזכותך ואתָ בא בראשם, שנאמר (ברכה לג, כא) וַיֵּרָא רֹאשִׁית לֹו וגו' וַיֵּתֵא רֹאשִׁי עָם. [וכן מבואר בעוד מדרשים].

ג

ולעתיד בעת שיבוא אליהו הנביא, יבוא עמו גם משה רבינו כמבואר במדרש.
וכן יהיה עמנו גם אהרן הכהן בעת בנין בית המקדש, וכמבואר בתוספות פסחים

און לַעֲתִיד וועט קומען אַליהו, און ער וועט 'צופירן', [און] דעמאַלטס וועט
הערשט מיטקומען מֶשֶׁה וְאַהֲרֹן¹⁷.

[און] ווי תוספות זאגט אין [פרק] ערבי פסחים¹⁸ אַז ס'וועט נישט זיין קיין בית
המקדש אָן מֶשֶׁה וְאַהֲרֹן.

וועט הערשט צוקומען מֶשֶׁה וְאַהֲרֹן. און אַליהו וועט זיין און ער וועט צופירן
טאַקע, ער וועט צופירן אידן צו דער קדושה, און צו מֶשֶׁה וְאַהֲרֹן.
און די הַשְׁפָּעָה [עצמה] וועט זיין פון מֶשֶׁה וְאַהֲרֹן.

פו

הקדמה לשוב קושיא א-ז
(עד אחר אות צו)

וועל מיר צוקומען צו די מדרשים וואָס איך האָב דאָ אָנגעהויבן (בקושיא ד-ז).
[ולביאור הפסוק] אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן (קושיא א), [והפסוק] בְּזֹאת יָבֹא אֶהֱרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ
(קושיא ב-ג).

פז

[קושיא יד-טו]

בבעל הטורים כתב לרמו בתיבת 'בזאת', דהוא בגימטריא ת"י, והוא רמו לבית ראשון שעמד ת"י שנים
[ונקדים לדקדק עוד וואָס] דער בעל הטורים זאָגט¹⁹ [אויף] 'בְּזֹאת', זאָגט ער אַ רָמָז,
ת"י שְׁנֵים איז געשטאַנען דאָס בית המקדש, [ותיבת] בְּזֹאת טרעפט אָן [כמספר] ת"י.

פח

[יד] אבל לכאורה קשה האין נרמז זה על הפסוק בְּזֹאת יָבֹא אֶהֱרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, שהרי בזמן המקדש לא נכנס שם אהרן עצמו
יד) לכאורה דעס וואָס ער זאָגט עפעס [כך, על] בְּזֹאת יָבֹא אֶהֱרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, אין
בית המקדש. קודם [איז שווער, דהלא] אֶהֱרֹן איז נישט געקומען אין 'בית המקדש', אֶהֱרֹן
איז דאָךְ נישט געווען נאָר ביים 'משכן', די גאַנצע צייט פון בית המקדש איז אֶהֱרֹן
הפֿהָן נישט געווען.

פט

גם קשה למה נרמז רק מניין השנים של בית ראשון לכד, ובפרט דהלא בנין העתיד הוא העיקר, ולמה לא נרמז גם ממנה
טו) און דערנאָך [איז שווער] וואָס עפעס פונקט די ת"י שְׁנֵים [של בית ראשון], ס'איז
דאָךְ געווען נאָך אַ בית המקדש [השני, שעמד ת"כ שנים]. און לַעֲתִיד הערשט, דער עיקר
וועט דאָךְ זיין לַעֲתִיד, [וכי] נאָר דעמאַלטס [בבית ראשון] יָבֹא אֶהֱרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ?
[וואס כן צריך ביאור] וואָס עפעס די ת"י שנה. [און] וואו קומט דאָס אָהער.
די תורה הקדושה ווייזט דאָך, יעדעס וואָרט ווייזט דאָך אויף אַסאַך ענינים.

¹⁷ וכדלעיל באות מד בשם המדרש בפרשת עקב, שמשה רבינו יבא ביחד עם אליהו. ומבואר בתוספות פסחים
שמשה 'ואהרן' יהיו עמנו. והוא ע"פ המבואר בגמ' יומא (ה): לע"ל נמי לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם.

¹⁸ בתוספות פסחים (קיד: ד"ה אחד): דליכא למיחש שמא יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד עשינו זכר לחגיגה
בשבת והשתא נמי נקייבנה בשבת, דהקרבה מסורה לזריון, וכשיבנה, משה ואהרן יהא עמנו, וליכא למיטעי
וכו'. [ועיין בזה ביוראל משה (א, נה), ושכן מבואר בגמרא יומא דלעיל, וכמו שהביא ביפה תואר (על ב"ר פרשה כו)].

¹⁹ בבעל הטורים (טו, ג): בְּזֹאת. עולה ת"י, רמו לבית ראשון שעמד ת"י שנה.
וכן הוא גם ברש"י (שם): בְּזֹאת. גימטריא שלו ד' מאות ועשר, רמו לבית ראשון.

צ

הקדמה לישוב קושיא יד-טו, והמשך הקדמה לישוב קושיא א-ז
מלבד הוריו הנכלל במאמר אחריו מות שני בני אהרן, וכמו שכתב רש"י בענין המשל
דזה וזו יותר מן הראשון. הרי מונח בזה גם דברי פיוס ונחמה על לעתיד לבא

נאָר לאַמיר זען.

קאָן זיין, לעולם דעס וואָס מ'האַט אים געזאָגט אַחרי מות שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן, [ופירש"י]
זֶה זִרְזוּ יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹן, הָאֵט מֵעַן דָּאךְ אויף אים גאָר געוואָרפֿן פֿחד.
אין דעם ליגט אָבער אַ כַּח הַפִּיּוּס אַ גרויסער, נישט נאָר בלויז פֿחד.

צא

דהנה משה ואהרן ראו ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, ובפרט משה רבינו שהראו לו
הקב"ה כל מה שיאמרו עד תחיית המתים, ועד בכלל, מה שיהיה גם לאחר תחיית המתים

[דהנה משה ואהרן] זיי האָבן דאָךְ אַלעס געזען בְּרוּחַ קְדָשׁ, זיי האָבן געזען אין
מִשְׁכַּן אֶזְרָא ס'וועט זיין אַ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, און [אז] ס'וועט חָרוּב ווערן. [ומה שלבסוף יבנה בנין
השלישי שלא יחרב עוד לעולם].

אויף מִשֶּׁה רַבִּינוֹן, שטייט דאָךְ אַרויס בְּפִירוּשׁ, הָאֵט מֵעַן אים געוויזן [וכל
המאורעות] עד סוף כָּל הַדּוֹרוֹת. ביז תַּחֲתֵית הַמַּתִּים, און [אפילו] דערנאָךְ, הָאֵט מֵעַן אים
געוויזן אַלדינגס.

זיי האָבן געזען, בְּרוּחַ קְדָשׁ האָבן זיי דאָךְ אַלעס געזען.

צב

ואם כן ראו לא רק המשכן, אלא גם העבודה שיעשו בבתי מקדשות,
ושעתידין ליחרב, ומה שלבסוף יבנה בנין השלישי ולא יחרב עוד

[און] אַז זיי האָבן געזען אַלדינגס וואָס ס'וועט זיך טון, ליגט דאָךְ [דערין] אַ גרויס
פֿחד, וויאָזוי וועלן אידן געהאַלפֿן ווערן [אז] מ'זאָל צוקומען צו די קְדוּשָׁה [של בנין
השלישי], מ'זאָל נאָך זוכה זיין צו זען בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל תְּלוּ, כִּהְיִים בְּעִבּוֹדָתָם, אַז
מ'זאָל נאָך טון די עֲבֹדָה בְּפוֹעֵל, [מיט] די אַלע קְרִבְנוֹת.

צג

וגם ראו שהדרך לזכות לזה יהיה על ידי פינחס זה אליהו, שבו נכנסו נשמת נרד ואביהוא, והוא שעתיד להחזיר את
ישראל בתשובה בעת הגאולה העתידה. ואפילו מתוך שפל המצב שאנו בו עכשיו בדור האחרון, בבחינת דור
שכולו חייב, דהיינו שלענן הגאולה אין בדור מי שראוי להביא את הגאולה בזכותו

[און] 'וויאָזוי' וועלן צו דעם אידן צוקומען.

איז דאָךְ נאָר - אַזוי ווי איך האָב פֿריער געזאָגט - דורך אֵלִיָּהוּ.

[אז] אֵלִיָּהוּ וועט קומען, און אידן וועלן תְּשׁוּבָה טון.

צד

[ואפילו] אין דעם מַצֵּב ווי מ'איז בעונינו הרבים, [וואָס] מ'האַלט שוין לאַנג בעונינו

^ב בשמות רבה (מ, ב): כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך עשה וכו', בא משה
לייר סבור שהוא עושה אותו, קרא לו הקב"ה אמר לו משה מלך עשיתין, אין דרך המלך לעשות דבר אלא גוזר
ואחרים עושים וכו', ולא אמר לו למי יאמר. אמר משה למי אומר, אמר לו אני מראה לך, ומה עשה הקב"ה,
הביא לו ספרו של אדם הראשון, והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד מבראשית עד תחיית המתים, דור
ודור ומלכיו, דור ודור ומנהיגיו, דור ודור ונביאיו. אמר לו כל אחד ואחד התקנתי מאותה שעה, וכן בְּצִלְאֵל
מאותה שעה התקנתי וכו'. [וכעין זה איתא עוד בכמה מדרשים].

ובספרי זאת הברכה (פסקא טו) וילקוט שמעוני (ברכה רמו תתקסד): דבר אחר [וְיִקְרָאָהוּ ה' וגו'] עד הִנֵּה הָאֶחָד [וְיִקְרָאָהוּ ה' וגו']
(ברכה לד, א-ב), אל תהי קורא עד הִנֵּה הָאֶחָד, אלא עד הַיּוֹם הָאֶחָד, מלמד שהראהו את כל העולם מיום
שנברא עד שיהיו המתים.

הרבים ביי פולו חִיבִּיבָא^א, ווייל דער פֿשט איז דאָך נישט [אין דעם] פולו חִיבִּיבָא חִלְיָה אַז ס'וועט נישט זיין קיין אידן חִלְיָה וואָס מ'וועט לייגן תְּפִילִין. דאָס מוז דאָך נישט זיין.

[ווי] איך האָב שוין דאָס מַסְפִּיר געווען אַמאַל^ב, אַז קודם [לשון 'פולו'] מיינט מען 'רובו', [ולא כולו ממש].

און דערנאָך, [דכוונת כולו חייב, הוא כן] מ'האָט נישט גענוג זכּוּתִים גאָר 'אויף צו ברענגען די גאָולֶה, אויף דעם, ליידער 'אויף דעם' בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַפִּים איז מען חִיבִּיבָא, [שהרין] ווער איז דאָס כֶּכֶךְ [להביא את הגאולה בזכותו, ושיהיה לו] אַזאַ כֶּכֶךְ, אַזאַ זכּוּת גְּדוֹל, מְכַרֵּעַ צו זיין צו ברענגען יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, דורכצוברעכן דעם געוואלדטיגן קטרוג פון אַלע אומות [עיינ לעיל באות כד], פון די כוחות פונעם ס"מ.

צה

ואם כן מצד אחד כשראו כל זאת, היה בזה פחד גדול האך יזכו אל הגאולה, אבל לעומת זה היה מונח בזה גם פיוס ונחמה, כי ראו מה שלבסוף ישובו כל ישראל בתשובה על ידי כחו של אליהו הנביא, ויזכו להגאולה שלימה. ושלכל זה נעשה הכנה בענין מיתת שני בני אהרן, שהם נכנסו אחר כך בפניהם זה אליהו

[על כל פנים] איז דאָך דאָ גרויס פחד.

^א המבואר בגמרא סנהדרין (צח): אמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב. בדור שכולו זכאי, דכתיב (ישעי' ס, כא) נַעֲמָךְ כֻּלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. בדור שכולו חייב, דכתיב (שם נט, טז) וַיָּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתַּמֵּךְ כִּי אֵין מִפְּגִיעַ, וכתוב (שם מח, יא) לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה.

^ב בכמה דרושים. ועיין זה ביואל משה (א, מ) וז"ל: הגם שבדואי אין הפירוש כולו חייב, שח"ו לא יהיה בישראל שום שומרי תורה ומצות, שזה אי אפשר, שהוא בכלל ההבטחה דלא תִשָּׁכַח מִפִּי יְרַעו (וילך לא, כא), שלעולם יהיה בישראל איהו שומרי תורה ומצות. והרמב"ם כתב במצוה דקידוש החודש (ספר המצות מצוה קנג) שאי אפשר שיעדר ארץ ישראל לגמרי מבני ישראל, כי יש הבטחה מהקב"ה שלא יהיה ח"ו כליון האומה וכו'. ואם כן בדואי אין הפירוש בכולו חייב כמו שטועים העולם. אבל הפירוש הוא בשני פנים, ראשית ידוע (קידושין מ: דהעולם אחר רובו נידון, ואם ח"ו רובו חייב, הוי דין כולו חייב, דרובו ככולו וכו', דהיינו רוב הדור שנידון על פי רובו. גם י"ל הכוונה באופן שני, כי גם] במיעוט שומרי תורה ומצות שיש בהדור, אין בהם שלימות כל כך שיוכלו להכריע את כל הדור בכחם, ועל זה הביאו הכתוב וַיָּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתַּמֵּךְ כִּי אֵין מִפְּגִיעַ, שאין בדור מי שיוכל להכריע את כל העולם כולו בתשובה ומעשים טובים שלו להביא הגאולה, ולהשתיק את המקטריגים נגד הגאולה. ואף אם יש עדיין צדיקים בדור שיוצאין זכאים בשאר ענינים, מכל מקום בנידון זה שדנין על הגאולה של כלל ישראל, שהוא ענין נורא ונשגב, אין מי שיזכה בזה, והוי בדין זה כולו חייב ממש. ודרך המקראות וחכמינו ז"ל לדבר בלשון זה, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין לג: ב) בפירושא דקרא (משפטים כג, ז) וַיָּדִין צִדִּיק אֶל תְּהָרָה כִּי לֹא אֶצְדִּיק רָשָׁע, דהיינו שאף שהוא רשע ומחויב מיתה, מכל מקום דין שבדין זה יוצא זכאי, נקרא צדיק בדין זה, אף שלפי האמת אינו צדיק. וכבר האריך בזה המבי"ט (בשור"ת ח"ג סימן קסה), והתניא בריש ספרו ליקוטי אמרים (פרק א) האריך טובא במה שאמרו חכמינו ז"ל (ראש השנה טז:) בינונים מחצה זכות ומחצה עבירות, אף שלפי האמת אין אלו בינונים, אלא שאלותו הענין שדיברו שם חכמינו ז"ל הוי בינונים, לכן קראום באותו הלשון, שדרכם ז"ל לדבר בלשונות מושאלים. וכמו כן הבימרא דכולו חייב, דקאי על דמיידי שכן בדין שדנין על הגאולה, אף שאינו כן לגמרי בשאר ענינים. ויש טועים שאומרים שמה שהוא כולו חייב זה סיבה להביא ביאת המשיח, וזה ודאי טעות גמור ומוחלט, שאדרכה כל מה שמוסיפין במצות ותשובה ומעשים טובים ומתרחקין מן החטא, זה מסייע להתקרבות הגאולה. אבל מה שאמרו שיבא בן דוד בדור שכולו חייב בזה ביארו דברי הנביאים שהתנבאו מה שיהיה לעתיד, ויש סתירה בהכתובים וכו', דכתוב אחד אומר נַעֲמָךְ כֻּלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ (ישעי' ס, כא) ובמקום אחר הוא אומר אין איש, וַיָּדִין סוֹמֵךְ, אלא לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה, וכתבו המכוון באלו המקראות, שאם יהיה ביאת המשיח בבחינת זכו אחישנה, זהו כשעמך כולם צדיקים, והוי דור שכולו זכאי, אבל אם לא יזכו לביאת המשיח בבחינה זו ויתממהה עד הזמן של בַּעֲתָהּ, שהוא הקץ האחרון שאי אפשר להתאחר עוד, בזה ראתה הנבואה שאורך הגלות יביא לידי כך שיהיה דור שכולו חייב, וכמו שיש כמה ברייתות בגמרא שמגידים ברוח קדשם על העתידות שיהיה בדור של עיקבא דמשיחא וכו'. ולא בשביל המעשים האלו שהוא דור שכולו חייב יבוא המשיח, אלא ביאת המשיח הוא בהכרח, כי בזמן הקץ האחרון יש הבטחה מהקב"ה בשבועה שבכל אופן ואופן תהיה הגאולה וכו'. אחר כותבי זאת הראוני שפירוש זה שכתבתי בכולו חייב, כבר קָתְבוּ בַּסֵּפֶר הַק' וזקוקין דנורא על התנא דבי אליהו, בהאמרא שכתב בסוף סדר אליהו רבא. והנאני שכונותי לדעת הגדול, והוא פירוש אמיתי לפי פשוטן של דברים.

נָאָר וּוְאִסְזִשֶׁע דַּעַן, דּוּרַךְ אֱלִיהוֹן, ווען אֱלִיהוֹ וועט קומען וְהָשִׁיב - ווי איך האָב פריער געזאָגט - וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת. ווי איך האָב געברענגט [לעיל] דעם מדרש מיטן רמב"ם [אז] אֱלִיהוֹ וועט מַחְזִיר בְּתִשְׁבָּה זיין [את כל ישראל].

צו

נו האָב מיר דאָךְ שוין געשמועסט פריער, וויאָזוי איז געוואָרן אֱלִיהוֹ?
פִּינְחָס זֶה אֱלִיהוֹ, איז געוואָרן פון מִיתַת נָדָב וְאָבִיהוּא.
איבערדעם איז די מִיתַת נָדָב וְאָבִיהוּא איז געווען אַ גרויסער פִּיוֹס פֶּאָר אים, [ווייל]
מ'הָאָט אים געוויזן [אז] מיט דעם וועלן 'אידן' אַמאָל צוקומען אַל הַקִּדָּשׁ.

צו

ישוב קושיא יד-טו

והעבודה שבבית המקדש ראשון ושני הם היו הכנה לבנין השלישי לעתיד לבא [וכמבואר בישמח משה], אבל עיקר ההכנה היה בבית ראשון שהיה בו קדושה יותר גדולה. ולכן נרמז כאן בלשון 'בִּזְמַן הַהוּא' העבודת כהן גדול ביוה"כ שבמנין הת"י שנים של בית ראשון, שהוא עיקר ההכנה על לעתיד לבא שאז יבא 'אֶהְרֶן' אֶל הַקִּדָּשׁ [וכדלהלן], שעבור תכלית זה היה מיתת שני בני אהרן בכדי ליכנס באלוהו המבשר הגאולה והמחזיר את ישראל בתשובה
[והנה הם ראו מאז כי] לְעוֹלָם דַּעַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ [הראשון] וועט נאָר שטיין ת"י שְׁנִיִּם, און ס'וועט זיין [נאָכדעם] אַ חורבן, [דאָס אַלעס] האָט מען 'שוין' געזען.
[און ביי] דַּעַם בֵּית שְׁנִי איז דאָךְ אויך נישט געווען [דער ארון והלוחות]²², איז געווען ווייניגער, אַ קלענערע קדושה פונעם בֵּית ראשון.
[והבית ראשון ושני] דאָס איז אַלעס נאָר געווען אַ הִכָּנָה אויפן בֵּית הַשְּׁלִישִׁי²³.
[און] וויאָזוי וועט מען צו דעם צוקומען [לבנין בית השלישי]? טאַקע מיט דעם 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֶן'.
[וועל כן שפיר נרמז כאן ענין הת"י שנים של בית ראשון דייקא, שהם עיקר ההכנה לבנין השלישי, ומה שאז יזכה אהרן עצמו לבא לבסוף בבנין בבית השלישי, ואתי שפיר רמז הבעל הטורים בלשון הכתוב הנאמר על אהרן].

צח

ישוב קושיא ב-ג

וזה שנאמר כאן למשה, דעל ידי הענין של אֶחָד מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֶן, והם יכנסו בפִּינְחָס זֶה אֱלִיהוֹ, 'בִּזְמַן הַהוּא' יבא אֶהְרֶן אֶל הַקִּדָּשׁ, דבזה יזכו ישראל להגאולה שלימה, ואז יהיו משה ואהרן עמנו בעת בנין השלישי כמבואר בתוספות פסחים, ושזב יזכה אהרן בעצמו לבא אל הקודש [וכדיבואר עוד להלן]
איבערדעם האָט ער געזאָגט [דעל ידי הענין הנאמר למעלה] אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֶן, 'בִּזְמַן הַהוּא' יבא אֶהְרֶן אֶל הַקִּדָּשׁ, 'מיט דעם' וועט אֶהְרֶן הִפָּהּ נאָכאַמאָל אויפשטיין.
אָזוי ווי תוספות זאָגט²⁴, אַז מֹשֶׁה וְאֶהְרֶן וועלן זיין ביים בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְעֵתִיד.

[ולזה אמר הכתוב] אֶהְרֶן וועט קומען אַל הַקִּדָּשׁ, דורך 'דעם' [על ידי ענין מיתת נדב ואביהוא], ווייל ס'איז געווען מִיתַת נָדָב וְאָבִיהוּא, [שעל ידי זה] זענען זיי אַרײַן אין פִּינְחָסִין, און ער האָט זיך 'אויסגעאַרבעט' [אז] ס'איז געוואָרן פון אים אֱלִיהוֹ, [ולבסוף]

²² כמבואר בגמרא יומא (כא:).

²³ וכמבואר באורך בישמח משה (ריש תצוה) בדרך משל, ומביאו רבינו בכמה מקומות, ואכמ"ל.

וועט ער קומען מ'חזיר בתשובה זיין (את כל ישראל), און מ'בשר זיין די גאולה, וועט
'ער' [אהרן] צוריקקומען אהרן אל הקדש, מיט דעם אחר מות שני בני אהרן.

צט
ישוב קושיא ד

ולדרכינו אתי שפיר דברי המדרש דנרמז כאן דברי פיוס ונחמה על לעתיד לבא, וכמו בהפסוק דברו על לב
ירושלים. אבל מכל מקום נאמר כאן ושם לשון 'דיבור' הקשה, כי לא בנקל הוא עד שיזכו ישראל לזה, ועוד יצטרכו
לעבור ענינים קשים, אבל לבסוף יהיה להם פיוס ונחמה. [ונרמז כאן בלשון 'יאמר' ה' אל משה, שהוא אמירה רכה
לבסוף (כדלהלן באות קלג)]

איבערדעם זאגט ער [במדרש] איז דאס א פיוס, כמו שנאמר דברו על לב ירושלים.
דעס איז א פיוס פארן לב ירושלים, פארן כלל ישראל. און פאר אהרן הכהן, איז
די מיתת נדב ואביהוא אליין, א גרויסער פיוס.

ק

אָבער [ס'איז דאָך] נישט אַזאַ לייכטער פֿיוס, [ווייל] נישט אַזוי גרינג קומט מען צי
צו דעם.
אַזוי ווי מ'זעה מיר פֿעוונותינו הרבים די גרויסע חבֿלים^{מה} וואָס אידן האָבן
מיטגעמאַכט.

קא

און ווייסט דער באשעפער נאך, וואָס אָן איבערגאנג ס'ברויך נאָך צו זיין.
השם יתברך ירחם, ס'זאל זיין יאמר די לצרותינו.
ס'זאל זיין מיט רחמים וחסדים, פון היצט אָן.
דאָרף מען האָבן כלוין בעטן דעם באשעפער, זיך מ'שטאַט זיין [לפניו בתפילה].
מ'דאָרף נישט מסיח דעת זיין פון בקשות מיט תפלות ותחנונים פארן בורא כל
עולמים, אַז ס'זאל דורכגיין ברחמים וחסדים.

קב

איבערדעם ביי דעם פיוס שטייט [לשון] 'דיבור קשה', [ווייל] ס'איז א שווערער פיוס.
ס'איז טאקע א ריכטיגער פיוס, וואָרן מ'איז נישט מסופק אין דעם, אַז דער בורא
כל עולמים וועט העלפן אידן, און אליהו וועט קומען און ער וועט מ'חזיר בתשובה
זיין, און אידן וועלן דערהויבן ווערן, מ'וועט זען ישועת ישראל.
אָבער נישט אַזאַ לייכטע זאַך איז דער 'איבערגאנג'.

קג

דאָס איז [דער לשון] 'דברו' על לב ירושלים, ס'איז א פיוס, דברו על לב ירושלים
וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, אָבער אָבער דאָס איז 'דברו', נישט אַזוי
גרינג. מ'באַפאַסט זיך מיט דעם פיוס, מ'איז זיך מתנחם מיט דעם פיוס, אָבער ס'איז
דברים קשים כגידים דעם 'דורכגאנג'.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן, מ'זאל זוכה זיין דערצו, מיט חסד ורחמים פון
הקדוש ברוך הוא.

(ראה עוד השלמה לזה, להלן באות קלג)

קד
ישוב קושיא א

ועל דרך זה יתפרש ענין הוירוז יתירה הנאמר כאן שנלמד ממותת בני אהרן, דשפיר שייך לימוד אזהרה זו גם לדורות, שיתעוררו ליזהר מלבא בכל עת אל הקודש, בכדי שע"ז יזכו גם לעתיד לבא בבנין העתיד לבא אל הקודש. אבל מלבד הוירוז מונח בכל זה גם דברי פ"וס ונחמה השייך לאהרן הכהן בעצמו, כי בזה יזכה לעתיד לבא אל הקודש

איבערדעם איז רעכט [דמיין המשל שמביא רש"י, ווייל] דעס איז טאקע זײַ זײַז יוֹתֵר מן הָרָאשׁוֹן, [ווייל] ס'איז [פאר] יעדער לויט זיין בְּחִינָה. ווער ס'איז נישט ביי דער בְּחִינָה [להודרו מעצמו למצות ה' כאהרן הכהן], איז עס אַ זײַרױז [על דרך המשל שברש"י].

דעס איז אַ זײַרױז, און אַ פֿײַס. ס'איז ביידע אינאיינעם, - [אַזױ ווײַ] דער דְּבָרױ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, - [דעס] וואָס ער זאָגט [מיט דעם] בְּזֹאת יבֹא אֶהְרֶן הַכֹּהֵן אֶל הַקֹּדֶשׁ.

קה
הקדמה לישוב קושיא ה-ז

משה רבינו היה מותר לבא בכל עת, וכמו שדרשו אהרן בכל יבא ואין משה בכל יבא. אבל ביוהכ"פ היה מותר גם לאהרן ליכנס בסדר הזה

היצט קאָן זײַן, קאָן זײַן דער פֿשֿט איז אַזױ [בישוב קושיא ה-ז]. [דהנה] דאָס איז דאָך אַמאָל [בכל אופן, שמשה רבינו היה מותר לבא בכל עת, ווין] ס'שטייט דאָך [דק] אֶהְרֶן אַחִיד בְּכָל יבֹא, און משה מעג קומען פֿסֶדֶר.

קה
והנה לעתיד יהיו הכהנים לויים, והלויים יהיו כהנים, כמבואר בדברי האר"ל. ואם כן לכאורה גם אהרן יהיה לוי, ואם כן קא סלקא דעתך דשמא לא יהיה אהרן מותר ליכנס כלל לעתיד
און לַעֲתִיד, דעס שטייט דאָך [אויך], שטייט דאָך [אז] לַעֲתִיד - זאָגט דאָך דער אר"י הקדוש אין [דרושי] יחזקאל"י, [על הפסוק] וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם [יחזקאל מד, טו], - [אז] לַעֲתִיד וועלן די לְוִיִּם זיין כֹּהֲנִים, און די כֹּהֲנִים וועלן זיין לְוִיִּם.

מ" בליקוטי תורה (בדרושי יחזקאל, אות ב), עיין שם. וכן מבואר בשער הפסוקים (בדרושי יחזקאל) וז"ל שם: והנה יחזקאל הנביא, וחזקיהו מלך יהודה, שניהם משרש קין וכו'. גם בזה תבין מה שנאמר לקמן (יחזקאל מד, טו) וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק, כי הוא תימה וכו'. ואי אפשר לפרש ולומר שהכהנים וגם הלויים יכנסו לעבוד במקדש, לפי שאין הלויים בני צדוק כלל, ואיך קראם בני צדוק. ועוד כי אין עבודה אלא בכהנים, ולא בלויים. אבל הענין מבואר במה שאמרנו, כי בתחלה היתה עבודה בכבורות, כי להם משפט הכהונה, וכשחטאו ניתנה לבני אהרן הכהנים. והנה קין הוא הבכור, ואילו זכה היה לו ג' עשרות הנזכר, והאחת מהם היא הכהונה וכו', וכיון שחטא קין, אבד בכורות וכהונתו, ונתנה להבל אחיו, וכמו שהודעתך כי אהרן הוא משרש הבל. והנה קין והבל הם גבורות וחסדים כנודע. ומן הראוי היה שהגבורות והם קין הבכור, והם מעולות מן החסדים וכו', והגבורות הם נקבות, וכן הלויים שהם מן הגבורות של קין היה ראוי שהם יהיו כהנים, כי להם כתר הכהונה, שהם הבכורות. וכהנים שהם משרש הבל, יהיו לויים. אלא שבחטאו של קין, נהפך הענין וכו'. והנה בעולם הזה, ששרש הבל להיותם מן החסדים הם יותר נקיים, ורובם טוב ומעוטם רע, היו עתה כהנים. אבל לעתיד לבא שנשמות שרש קין נטהרו מן הקליפות ונתקנו, יחזור קין ויטול בכורות הראויה לו. ומה שעתה היו הכהנים עובדים, יהיו אז הלויים עובדים בכבור. באופן שהכהנים יחזרו להיותם לויים, והלויים יהיו כהנים. וז"ש וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק וגו', פירוש כי הכהנים אשר ישמשו בכהונה לעתיד, יהיו מאותם שעתה היו לְוִיִּם. ואלו הָלְלוּם שעתה, יהיו אז כֹּהֲנִים בְּנֵי צִדּוֹק.

ועיין בשער הגלגולים (סוף הקדמה לה): ודע כי לעתיד לבא כל שורש קין יהיו כהנים. ושרש הבל שהיו עד עתה כהנים, אַז יהיו לויים. באופן כי כל מה שהיה עד עתה בחינת לויים מצד הגבורה, דוגמת קרח לוי, שהיה משרש קין, כולם יקחו אז את הכהונה, שהיא חלק הבכורה, כנודע מתרגום פסוק ראובן בכרי אֶתָּה [ויחי מט, ג]. וזהו סוד פסוק וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק. והנה לא נמצא בשום ע'ביא' שיזכיר הכהנים בשם לויים, אלא ביחזקאל, לפי שהוא היה משרש קין הבכור כמבואר אצלנו, ולכן ניבא נבואה זו, כי לעתיד לבא אותם שהיו עד

איז אַזוי.

לפי זה קומט דאָך אויס אַז לעתיד, אַז די לויים וועלן ווערן כהנים, וועט דאָך אַהרן הכהן - קומט אויס - אויך זיין אַ לוי, קומט אויס [דלכאורה] וועט ער דאָך גאָר אַרויספאלן אינגאנצן.

קח

אמנם באמת הרי משה ואהרן היו שקולים זה כזה, ועל כן כשם שבזמן הזה אף שאהרן היה הכהן גדול, מכל מקום הותר גם למשה ליכנס, ולא עוד אלא שהותר ליכנס בכל עת. כמו כן לעתיד לבא, אף שהכהן גדול יהיה מן הלויים, מכל מקום אהרן הכהן בעצמו יהיה אז כהן משה רבינו עתה, דאף שהוא לוי הוא גם ככהן, ומותר ליכנס בכל עת מצד גודל מדרגתו. כי הכלל דמעלין בקודש ולא מורידין, ולא יורידו אות אהרן מגדולתו, אלא יהיה מעלין אותו בקודש

נאָר דער אַמַת, זענען זיי דאָך געווען שְקוּלִים [זה כזה], מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן^{מז}.

[וממילא] אַזוי ווי אַצינדערט, כאַטשיג אַהרן איז געווען דער כהן, פונדעסטוועגן מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָאֵם משמש געווען בְּכֹהֵנָה גְדוֹלָה 'נעבן' אַהֲרֹן עֵן^{מח}. [כמו כן] לעתיד ווידעראום, מֹשֶׁה וועט זיין דער כהן, מֹשֶׁה איז דאָך היצט אַ 'לוי' און ער וועט זיין 'כהן', און אַהֲרֹן הכהן וועט זיין אַ לוי, אָבער [פונדעסטוועגן] וועט ער אויך האָבן [הזכות לשמש בכהונה גדולה, וכמו שהיה במשה רבינו עכשיו].

וואָרן געוויינטליך [איז דאָך דער כלל]^{מט} מַעֲלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, [ולכן] דעם גרויסקייט פון אַהֲרֹן הכהן וועט ער נישט פאַרלירן [גם לעתיד, ארק] אַזוי ווי מֹשֶׁה הָאֵם מֹשֶׁה געוועזן בְּכֹהֵנָה גְדוֹלָה, כאַטשיג ער איז געווען אַ לוי, נעבן אַהֲרֹן, אַזוי ווידעראום וועט אַהֲרֹן מֹשֶׁה זיין בְּכֹהֵנָה גְדוֹלָה [לעתיד לבא], נעבן מֹשֶׁה רַבִּינוּ.

קט

איבערדעם קאָן זיין אַז לעתיד [לבא], אַזוי ווי מֹשֶׁה רַבִּינוּ איז דאָך נישט בָּבֵל יְבֹא [עתה], וועט אַהֲרֹן הכהן אויך נישט זיין בָּבֵל יְבֹא [לעתיד], וואָרן ער וועט דאָך זיין דעמאָלטס די בְּחִינָה פון מֹשֶׁה רַבִּינוּ [עתה], ער וועט דאָך איבערנעמען דעמאָלטס [בחינת משה], אַהֲרֹן הכהן.

און מֹשֶׁה רַבִּינוּ וועט אויך בלייבן [במעלתו, שגם אז לא יהיה בכלל בל יבוא, ווייל] מַעֲלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.

וועלן זיי ביידע נישט זיין בָּבֵל יְבֹא, נאָר די קינדער וועלן זיין בָּבֵל יְבֹא [וכפירוש הגר"א מוולנא (המובא בקושיא ו1)].

עתה כהנים, יהיו אז לויים. וכן מי שהיו לויים, יהיו אז כהנים בני צדוק. וכל שרש הבל שעתה הם כהנים, יהיו אז לויים.

^{מז} כמבואר ברש"י וארא (ו, כו) עה"פ הוא אַהֲרֹן ומֹשֶׁה: יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד. [ומקורו במכילתא (בא בהקדמה), ועוד].

^{מח} כמבואר בויקרא רבה (יא, ו) ר' יודן בשם רבי יוסי בר יהודה, ור' ברכיה בשם ר' יהושע בן קרחה, כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא נמנע משה מלשמש בכהונה גדולה, הוא הוא דכתיב (תהלים צט, ו) מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו. רבי ברכיה בשם ר' סימון מיתי לה מן הדין קרא (דברי הימים א' כג, יג-יד), בְּנֵי עֶמְרָם אַהֲרֹן ומֹשֶׁה, ויָבֵדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא וּבָנָיו עַד עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְכַבֵּד בְּשֵׁמוֹ עַד עוֹלָם, ומֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים בְּנֵי יִקְרָאוּ עַל שְׁכַת הָלוֹךְ.

^{מט} כמבואר בגמרא מנחות (צט.) [ולענין משה רבינו עצמו עיי"ש], ועוד.

קי

ישוב קושיא ה

ובזה יבואר כל דברי המדרש. דלאחר שסיים ה' למשה כל הדיבור, כי על ידי שהיה אחרי מות שני בני אהרן, 'בזאת' יבא אהרן אל הקדש לעתיד לבא, אבל כראיה משה מה שהיה לעתיד שאו יהיו הכהנים לזוים, על כן חשש משה שהוא יהא אהרן נדחה או ממחיצתו לגמרי, ויש עת לעולם, ויתפרש ואל יבא בכל עת אל הקדש לעולם ממש.

איבערדעם איז רעכט [כל מה שדקדקנו (בקושיא הו"ז) בדברי המדרש].

אזוי ווי דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט אחרי מות שני בני אהרן [און אז] 'בזאת' יבא אהרן אל הקדש, [על דרך שפירשנו לעיל. והיינו לעולם לאחר שסיים למשה כל הדיבור, ולא שהפסיק לשאול באמצע הדיבור]. נו האָט ער דאָך געזען טאָקע [פון דעם] בזאת יבוא אהרן אל הקדש [שרומז על לעתיד לבא, אז] ס'וועט זיין די גאָולע [ומשה ואהרן יהיו שם בבנין המקדש], אָבער [אהרן הכהן] ער וועט דאָך זיין אַ לוי, [וואס כן חשש משה שמא] וועט ער [אהרן] נדחה ווערן מִמְחִיצָתוֹ, וועט ער קיינמאָל נישט קאָנען קומען שוין אין בית המקדש. [וכלשון המדרש שאמר משה, כי] יש עת לעולם, האָט ער מורא געהאָט [דמה שנאמר ואל יבא בכל עת, יהיה פירושו לעולם ממש].

קיא

ישוב קושיא ו

ועל זה אמרו במדרש שהשיב לו הקב"ה כי אדרבה לעתיד יוכל אהרן ליכנס בכל עת שירצה, ואף שלא ביוהכ"פ. והפסוק ואל יבוא בכל עת אל הקדש, זה יהיה שייך או רק לבניו של אהרן, וכן לבניו של משה שהם הלויים שהיו אז כהנים, דאף הכהן גדול לא יורשה ליכנס רק ביוהכ"פ. אבל אהרן עצמו יהא מותר ליכנס בכל עת, וכדוגמת משה רבינו עתה.

[איבערדעם] זאָגט ער ניין, [רק אדרבה] ער וועט קאָנען קומען 'פֿסֶדֶר' [אף בשאר ימות השנה, ולא כמו עתה שיכול לבוא רק ביום כיפור].

וואָרן ער וועט דעמאָלטס זיין אין די בְּחִינָה פון מֹשֶׁה רַבִּינוֹן [עתה, ולא יהיה עוד אהרן בכלל בל יבוא, וממילא] דער וָאָל יבוא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ וועט דעמאָלטס בלייבן נאָר פֿאַר די בְּנֵי אֶהֱרֹן, נאָר פֿאַר די קינדער, די בְּנֵי אֶהֱרֹן און די בְּנֵי מֹשֶׁה, קאָן זיין פֿאַר ביידע, פֿאַר זיי אַלע וועט בלייבן דער וָאָל יבוא בְּכָל עֵת.

[מה שאין כן אהרן עצמו], אזוי ווי איך בין מִמַּעַט מֹשֶׁה רַבִּינוֹן [עתה, כמו כן] לְעֵתִיד וועט אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אויך זיין פון דעם, וועט ער אויך נישט זיין אין דעם פֿלֶל. [און] דעם [מה שאמרו במדרש] אַז ער וועט קענען קומען בְּכָל עֵת שְׁרִיָצָה, מיינט ער אויף לְעֵתִיד.

וואָרן דער פסוק [יִדְבָּר] אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיךָ און די נְחֻמָּה פון דְּבָרוֹ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, מיט דעם 'בזאת' יבוא אהרן אל הקדש ווי איך האָב געזאָגט פריער (באות צח), גייט דאָך אַרויף אויף לְעֵתִיד. דאָס איז דאָך די נְחֻמָּה, [אז] דורך מִיתַת נֶדֶב וְאַבְיָהוּא וועט זיין [לעתיד] בזאת יבוא אהרן אל הקדש.

קיב

ישוב קושיא ז

וממילא מיושב גם דברי המדרש ילקוט, ואין בזה סתירה. כי מה שאמר תחילה כי גם אהרן הוא בכל יבוא, זה מירר בזמן הוה. ומה שהעתיק אחר כך דברי המדרש דלעיל, שאמר הקב"ה שאהרן יהא מותר ליכנס בכל עת שירצה, זה מיירר מן לעתיד לבא, שאז יהיה אהרן כדוגמת משה עתה.

ממילא איז פֿאַרענטפערט די סְתִירָה [שבמדרש ילקוט].

טאַקע אַמַת [אז] היצטערט, דעמאָלטס בַשַּׁעַת מַעֲשֶׂה, איז אַהֲרֵן הַפֶּהָן געווען בַּבֵּל יְבוּא, נאָר מִשֶּׁה איז נישט געווען בַּבֵּל יְבוּא.

אַבער דעס וואָס דער מדרש זאָגט דאָ אַט [שגם אהרן אינו בבל יבוא, הכוונה בזה] ווייל ער הייבט דאָך אָן מיט דעם דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, ווען ס'וועט זיין נַחֲמַת יְרוּשָׁלַיִם, דאָס איז איין מִין נַחֲמָה [עם ענין הכתוב 'דבר' אַל אַהֲרֵן אַחִיד], איז דאָך דאָס אַ נַחֲמָה אויף לַעֲתִיד, דער בַּזְזַת יְבוּא אַהֲרֵן אַל הַקִּדְשׁ.

[און] אַז דאָס איז אַ נַחֲמָה אויף לַעֲתִיד [שאז יהיו הלויים כהנים, לכן] האָט ער מוֹרָא געהאַט [משה רבינו, כי שמא] דעמאָלטס וועט ער [אהרן] גאָר אינגאַנצן נִדְחָה ווערן מִמַּחֲצִיטוֹ. איבערדעם זאָגט ער [הא דאהרן אינו בבל יבוא, כי אדרבה] אויף דעמאָלטס וועט ער צוקומען צו דער בַּחֲיָנָה [שלא יהיה עוד בבל יבוא], אַזוי ווי מִשֶּׁה רַבִּינוּ איז נישט בַּבֵּל יְבוּא [גם עתה].

דאָס - קען זיין - גייט אַרויף אויף דעם [דמה שאמרו דאהרן אינו בבל יבוא, קאי על מה שאמרו דנרמז כאן ענין הפיוס דלעתיד].

קינ

[וממילא] קאָן זיין זענען די ביידע מדרשים אַמַת.

אַהֲרֵן איז טאַקע 'געווען' בַּבֵּל יְבוּא, און דעס וואָס שטייט דערנאָכדעם אַז אַהֲרֵן איז 'נישט' בַּבֵּל יְבוּא, איז פאַרדעם ווייל 'דער' מדרש שמועסט דאָך שוין פון לַעֲתִיד. [און] אַז ער שמועסט פון לַעֲתִיד, - ס'קאָן זיין דאָס גייט אַרויף [רק] אויף לַעֲתִיד, - ממילא איז עס מִיוֹשֵׁב די סְתִירָה, קאַנען די ביידע מדרשים זיין אַמַת וַיֵּצִי, דַּבְּרִים פִּהְיוּתָן. אַז אַצינדערט איז אַהֲרֵן בַּבֵּל יְבוּא, און לַעֲתִיד וועט אַהֲרֵן נישט זיין בַּבֵּל יְבוּא, [ואין כאן סתירה כלל] ווייל 'דער' מדרש שמועסט פון לַעֲתִיד, און 'דער' מדרש שמועסט פון היצט.

קיד

הקדמה לישוב קושיא ח

איתא במדרש ובמכילתא דהפסוק ה' יִלְחָם לָכֶם קאי גם על לעתיד, כי ה' יִלְחָם לָכֶם 'לעולם'

[והנה] דער מדרש זאָגט¹, [און] ס'שטייט אין די מכילתא², [על הפסוק] ה' יִלְחָם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן [בשלח יד, יד], ה' יִלְחָם לָכֶם לְעוֹלָם וָעֶד, מ'מיינט נישט [נאָר] אויף היצט, [נאָר] ה' יִלְחָם לָכֶם לַעֲתִיד. אַזוי שטייט אַרויס אין די מכילתא.

קטו

ומבואר בספרים דמה שיצאו ממצרים לפני ד' מאות שנה, הוצרכו להשלים זה בשעבוד שאר הגליות

[ווייל] לעולם די אַלע גְּלוּת'ער זענען דאָך [אויף] מַשְׁלִים צו זיין [גלות] מַצְרַיִם, ווייל מ'איז נישט געווען [במצרים] קיין אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, זענען די [שאר] גְּלוּיוֹת'ער [אויף] מַשְׁלִים צו זיין [גלות] מַצְרַיִם.

¹ בילקוט שמעוני בשלח (רמז רלג): ה' יִלְחָם לָכֶם. לא לשעה, אלא לעולם, שנאמר ה' יִלְחָם לָכֶם [בלשון עתיד].
² במכילתא בשלח (פרשה ב): ה' יִלְחָם לָכֶם. לא לשעה זו בלבד יִלְחָם לָכֶם, אלא לעולם יִלְחָם כנגדן של אויביכם.

קטז

הקדמה לישוב קושיא ט

ובו גם ישוב קושיא ב-ג (באופן שני)

באור החיים הק' מפרש לשון הכתוב 'בזאת' יבא אהרן אל הקדש, כי בזה גופא מה שיקיים אזהרת הכתוב ואל יבא בכל עת אל הקדש, שלא ליכנס בשאר ימות השנה, בזכות זה יזכה ליכנס ביום הכיפורים בשלום

שטייען שטייט אין ספרים הקדושים, [און] אין אור החיים הקדוש שטייט²¹ עפעס פֿעין זה, אויף דעם וואָס ער זאָגט ואל יבא בכל עת אל הקדש, [ולאחרי כתיב] בזאת יבא אהרן אל הקדש, [דהכוונה כי] מיט 'דעם' וואָס ס'וועט זיין ואל יבא בכל עת אל הקדש, - דער אור החיים הקדוש זאָגט עס טאָקע אויף דעם, - מיט דעם וואָס ס'וועט זיין ואל יבא בכל עת, מיט דעם וועט ער קאָנען קומען [ביום הכיפורים], בזאת יבא אהרן, וועט ער קאָנען קומען אין די צייט, ווען ס'איז די צייט ער זאל קומען. [אָבער] טאָמער וועט ער חלילה נישט איינהאַלטן [שלא לבא בשאר ימות השנה], און ער וועט גיין נישט אין די צייט, וועט ער נישט זוכה זיין צו גיין אין דער צייט אויך נישט.

דאָס איז דער 'בזאת' [לפי דרך זה], דער בזאת גייט אַרויף אויפן ואל יבוא בכל עת, [אז] מיט דעם וואָס ס'וועט זיין ואל יבוא בכל עת, מיט 'דעם' וועט ער צוקומען אל הקדש.

קיז

ולדרכינו דהפסוק בזאת יבא אהרן אל הקדש רומז על לעתיד בעת הגאולה, ירמוז הכתוב כי בזה גופא שלא יבוא בכל עת אל הקדש, והיינו מה שלא ידחק את הקץ, בזה יזכה לזמן הגאולה שלימה

[ונכמו כן לדרכינו כי הפסוק בזאת יבא אהרן אל הקדש, קאי על לעתיד לבא, יתפרש גם כן תיבת 'בזאת' על דרך שביאר האור החיים הק', דמה שיזכו לכל זה לעתיד לבא בהגאולה שלימה, הוא בזכות מה שיקיימו ענין אזהרת ואל יבא בכל עת אל הקדש, דהיינו בזכות 'נטרונא', ושלל לדחוק את הקץ, ועל דרך המבואר להלן].

קיח

המשך הקדמה לישוב קושיא ט

דמכיון שהכתוב רומז כאן על לעתיד, הרי באזהרה זו שלא יבוא אל הקדש, אף כשיש לו גודל השתוקקות ליכנס, נרמז בו ענין השבועה ואזהרה שלא לדחוק את הקץ, וליכנס אל הקדש שלא ברשות, אף כשאנו משתוקקין על הגאולה. ועל זה מבואר במדרש כי וכות 'נטרונא' הוא הזכות להגאל ממלכות הרביעית שהוא גלות אדום

[כי דוגמת ענין אזהרת הכתוב ואל יבא בכל עת אל הקדש, שלא לדחוק ליכנס שלא ברשות, זה רומז גם על ענין קץ הגאולה העתידה הנרמז כאן, און] דאָס איז די זעלבע בחינה ווי איך זאָג דאָס אייביג נאָך, [וואָס] ס'שטייט דאָך אַרויס אין דברי חכמינו ז"ל, דער מדרש זאָגט²²

²¹ באור החיים הק' (טז, ב): [וואָל יבא] בכל עת. אבל יש עת שיבא בה, והוא מה שאמר אחר כך בזאת יבא וגו', אַחַת בַּשָּׁנָה. וטעם שהקדים ואל יבא בכל עת, קודם מצות ביאתו אַחַת בַּשָּׁנָה, לומר אם לא יבא בכל עת, אז יזכה לבא בעת ההיא אשר אנכי מצוך, ואם יבא בעת אחר לא יבא בכל עת, אפילו בעת הרשיקין. ודוקיד לומר בכל עת, דרשו רבותינו ז"ל (בתורת כהנים) שבא לאסור אפילו ביום הכיפורים עצמו לא יכנס אלא לדברים הרשומים בכתב אמת, להקטיר ולהזות.

²² בפסיקתא רבתי (פרשה טו, ה) ופסיקתא דרב כהנא (ה, יח) והובא בילקוט שמעוני (בא, רמז קצא), וז"ל: מי פורע לכם מִקְדִּי, בַּעֲשׂוֹר, עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים כֶּכֶרִי כֶסֶף, אָמַר רַבִּי אֲבִין 'בֹּא עֲשׂוֹר', שִׁנְכַּרְתָּ הֵמָּן וְעֲשֵׂרֶת בְּנָיו. מִי פוֹרֵעַ לָכֶם מֵהֶם, שְׁנֵי סָקָלִיטִין מִרְדְּכִי וְאֶסְתֵּר, מִרְדְּכִי מִבְּחוּץ וְאֶסְתֵּר מִבְּפָנִים. מִי פוֹרֵעַ לָכֶם מִיָּוֶן, בְּנֵי חֲשֹׁמוֹנָי שֶׁהִיוּ מִקְרִיבִין שְׁנֵי תַמִּידִין בְּכָל יוֹם. מִי פוֹרֵעַ לָכֶם מִמַּלְכוּת הָרְבִיעִית [ונפסיקתא הגירסא: מֵאֲדוּם], נְטָרוֹנָא [פִּירֵשׁ בּוֹיֵת רַעֲנָן עַל הִילְקוּט: שְׁצָרִיכִים אַתָּם לִשְׁמֹר וּלְהַמְתִּין], כִּדְכַתִּיב (בא יב, ו) וְהָיָה לָכֶם 'לְמִשְׁמֶרֶת'. אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱדָר, (שם, ט), לֹא תִבְעִינִיהָ מִקְּהֶכֶּהָ וְאֵל תִּבְקֹשׁ לֵאכֹל אוֹתָם בְּהַבְהוֹב, כְּלוֹמַר שְׁאִינוּ צָלוּי כָל שְׂרָכּוֹ, כְּלוֹמַר בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא סֵאתָם].

[על הפסוק] וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת, רעכנט ער אויס, די ערשטע גאולה איז געווען אין מצרים, [דורך] מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן, [ובגלות מדין] דעמאלטס איז געווען מִרְדְּכִי וְאַסְתֵּר, רעכנט ער אויס יעדע גאולה 'דורך וועם' ס'איז געווען.

[און] 'די' גאולה, די לעצטע גאולה פון מלכות הרביעית ווערט אנגערופן [מי פרע לכן] פון גלות אדום, דורך וואס פאר א זכות וועט עס זיין, זאגט דער מדרש - ס'שטייט אויף עטליכע פלעצער אין די מדרשים, אין פסיקתא²² און אין מדרש ילקוט²³, [ברמז הפסוק] וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת [מלשון המִתְנָה], - זאגט דער מדרש ס'וועט זיין בזכות נטרונא.

[וזהו שנאמר שם עור] אל תאכלו ממנו נא (בא יב, ט), לא תאכלו ממנו פד מהבהבא. אין דעם זכות וואס מ'וועט ווארטן [תהיה הגאולה העתידה].

קיש

לכאורה [מהו גודל הזכות] וואס מ'וועט 'ווארטן', [והרי] מ'מוז דאך [בהכרח]. נאך [כחיים לפי גודל הנסיון בענין זה] זעט מען דאך וואס דער פשט איז, אז מ'וועט ווארטן [און] מ'וועט נישט דווקא את הקץ זיין, אין דעם זכות וואס 'די אידן' וואס זיי ווילן נישט קיין טייל נעמען [עם כחות המורדים באומות ודוחקי הקץ], און זיי ווילן נישט דווקא הקץ זיין.

אין זכות פון נטרונא, שטייט ארויס בפירוש, 'דאס' איז דער כח [און] דער זכות וואס ס'וועט ברענגען די גאולה.

זעט אויס אז אין דעם ליגט א כח [הנסיון] אין דעם, [און] ס'איז נישט אזוי לייכט, ס'איז א בחינה [שבוה תלוי זכות הגאולה] און ס'איז נישט אזוי לייכט, ווייל [טאקע] 'דאס' איז דער כח, [ולכן מתאמץ הבעל דבר להגדיל הנסיון בזה, בכדי לעכב הגאולה ח"ו].

קב

איבערדעם דאס איז די זעלבע זאך וואס דא.

[שבכאן אמר הכתוב] וְאֵל יִבָּא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, כאַטשיג זיי האָבן דאך הַשְׁתַּקְקוֹת צו קומען אַל הַקֹּדֶשׁ, [איז אָבער] ניין, [ווען] די תורה הקדושה האָט נישט געהייסן, גייט מען נישט.

[און] מיט דעם וואס מ'גייט נישט ווען דער בורא פל עולמים הייסט נישט, 'דאס' איז דער כח אז 'בזאת' יבוא אהרן אל הקדש, אז מ'וועט קאנען קומען [אל הקדש, דעמאלטס] ווען די צייט וועט זיין [אז] מ'זאל גיין.

דאס איז די זעלבע זאך וואס ער זאגט דא [בזכות] נטרונא, לא תאכלו ממנו פד מהבהבא, אל תאכלו ממנו נא, [און] מיט 'דעם' וועט מען קאנען קומען ווען די צייט איז, [ווען] מ'וועל מיר במהרה זוכה זיין.

קכא

דער בורא עולם זאל העלפן, [ער] זאל מגין זיין אויפן כלל ישראל.

דער בורא פל עולמים זאל משפיע זיין בלבבות בני ישראל [אז] מ'זאל 'דעם' זכות איינהאלטן.

אז ס'שטייט בפירוש ארויס [אז] דאס איז דער איינציגער זכות [מיט] וואס מ'וועט אויסגעלייזט ווערן.

קכב

עוד הקדמה לשוב קושיא ח

בהמשך לשון הפסוק ה' ילחם לכם, שמוסיים וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן, מבואר בילקוט ראובני ומרכבת המשנה, דזה אמר להם משה על ענין כת הד' שאמרו על הים 'נצווה כנגדן', דהכוונה שרצו להכניע את מצרים על ידי הזכרת שמות הק' והשבעות, ועל זה הוזהר להם משה וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן, שלא לעשות כן

מיט דעם איז רעכט וואָס דער מדרש זאָגט דאָ (בקושיא ח).

[והוא בהקדים עוד ביאור סוף הפסוק שאמר וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן, וואָס] דער ילקוט ראובני ברענגט (כדלהלן באות קכד).

- דער מרכבת¹² ברענגט עס אויך צי אויף די מכילתא¹³, [בשם] פון יד יוסף¹⁴, [און] - דער ילקוט ראובני¹⁵ ברענגט עס פונעם כנפי יונה¹⁶, ה' ילחם לכם.

קכג

[דהנה] ס'שטייט, דער מדרש זאָגט¹⁷, אַז ס'איז געווען ד' כתות [כשעמדו על הים]. איינע האָט געזאָגט נפול לָם, [ועל זה אמר להן הַתִּיבָּבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה']. וכת אחת אמרה נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה, האָט מען זיי געזאָגט ה' ילחם לָכֶם, און די [כת הגי'] האָבן געזאָגט נָשׁוּב מִצְרַיִם, [ואמר להן] כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרִאֲתָם עוֹד, און אַ טייל האָבן געזאָגט נַצּוּחַ כְּנַגְדָן, זאָל מיר שרייען, איז וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן. פאַרשטייט מען נישט [ענין כת הד' שאמרו נַצּוּחַ כְּנַגְדָן, דלכאורה] וואָס 'טוט מען אויף' מיט שרייען.

קכד

ברענגט דער ילקוט ראובני, ברענגט ער פון די פריערדיגע מקובלים, [אַז דעס] זיי האָבן געזאָגט נַצּוּחַ, זיי האָבן געמיינט [להכניעם ולאבדם] מיט שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים, זיי וועלן זיי פאַרשרייען מיט 'געוואָלד זאָכן', מיט שְׁמוֹת, מיט הַשְּׁבָעוֹת וכדומה. [און אויף דעם] האָט ער געזאָגט ניין, וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן, מ'טאַר נישט טון קיין געוואָלד זאָכן, נאָר דער בוראָ כָּל עוֹלָמִים וועט העלפן, [וה'] ילחם לָכֶם.

¹² במרכבת המשנה על המכילתא (פ"ב, אות ו'): נַצּוּחַ כְּנַגְדָן. בספר יד יוסף, שהוא מענין מְשִׁיחַ דכתיב ביה (ישעי' יא, ד) בְּרוּחַ פִּי יָמִית רָשָׁע, [וביאור דבריו נראה] שרצו להכותם בְּשְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים. ולזה נוטה דעת ספר כנפי יונה, הובא דבריו בילקוט ראובני פרשה זו.

¹³ במכילתא בשלח (פרשה ב), וכעין זה הוא בילקוט שמעוני שם (רמזו רלב) וז"ל: ה' ילחם לָכֶם. בארבע כתות עמדו ישראל על הים, אחת אומרת נפול לָם, ואחת אומרת נחזור למִצְרַיִם, ואחת אומרת נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה, ואחת אומרת נַצּוּחַ כְּנַגְדָן. זו שאמרה נפול לָם אמר להן הַתִּיבָּבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה', וזו שאמרה נחזור למִצְרַיִם אמר להם לא תִסְפוּ לְרִאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם, וזו שאמרה נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה אמר להם ה' ילחם לָכֶם, וזו שאמרה נצווה כנגדן אמר להם וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן. [וכן מבואר בתרגום יונתן (בשלח יד, יג-יד) באורך, עיי"ש].

¹⁴ ביד יוסף הקדמון (לרבי יוסף צרפתי זצ"ל, בשלח דרוש ב) האריך בביאור ענין הד' כתות, וכתב שם וז"ל: אמנם נראה לפרש כי לעולם אימא לך [דמה] שאמר ופָּרַעַה הַקָּרִיב, הקריבם בתשובה, היא [תשובה] אמיתית. ועל זה אמר בעל המאמר הלזה, שאבותינו על הים נעשו ארבע כתות, וכולם כוונתם לשם שמים זו למעלה מזו וכו', [דע"ז] יפורסם אלקותו וכו' [ונכון שביאר שם באורך], אז אמרה כת רביעית שעדיין יש פקפוק וכו', אם כן יותר יפורסם גדולתו יתברך בשנצווה בקולות לבד, על דרך מלך משיחנו דכתיב ביה וְכִדְוֹחַ שִׁפְתָּיו יָמִית רָשָׁע, וכזה הוא אות שהוא כח אלוקי ואינו נוצח דרך מקרה או טבע וכו'.

¹⁵ עיין קרוב לזה בילקוט ראובני בשלח (אות נה): ה' ילחם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן. ה' ילחם לָכֶם ראשי תיבות יל"י, שם קודש חתום על שור שבמרכבה, שם שני לע"ב שמות היוצאים מן 'יִסְעָ וְיָבֹא יִט' (בשלח יד, יט-כא) וכו'. וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן, אמר להם שישתקו, כי לא יאות להם להתעורר פני השור, בהיות עתידים לחטוא בהם במעשה העגל ששמו אחד מטטרמולין שבמרום. אלא איהו ידידיה עבדו, ברחמי שמיא, שלא נידונו אלא לפי מעשיהם של אותה שעה וכו'. כנפי יונה.

¹⁶ כנפי יונה להרמ"ע מפאנו (ח"ב, סימן טו). ודבריו שם מובא לעיל בתוך לשון הילקוט ראובני.

קבה

ולדברי המדרש דענין הפסוק ה' יִלָּחֶם לָכֶם קאי על לעתיד, אם כן גם באומרו וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן נרמז בזה אזהרה לדורות שלא לדחוק הקץ אף באופן זה של השבעות ושמות הק', דרך ה' יִלָּחֶם לָכֶם, הוא ולא אחר. וכמבואר כן בישמח משה וחתם סופר בביאור דברי רש"י על השבועה שלא ידחקו את הקץ, דהיינו שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי

ס'שטייט דאָך אויך [וכעין זה לענין שבועת הגלות, ווי] דער ישמח משה טייטשט דאָך^ט, און איך האָב עס געברענגט^ט פון חתם סופר^א, אַז דעס וואָס רש"י זאָגט [בפי' דברי הגמרא (כתובות ק"א). דאחד מהשבעות הוא] שְׁלֹא יִדְחֲקוּ אֶת הַקֵּץ, [ופירש"י דהיינו] שְׁלֹא יִרְבּוּ בַתְּחִנּוּנִים [על כך יותר מדאי, ועל זה כתבו לפרש כי דאָס] מיינט מען מיט הַשְּׁבָעוֹת וכדומה, נישט פֿשוט' תּפִּלוֹת.

דאָס איז די בְּחִינָה פֿון נְצוּחַ פֿנְגֶּדֶן, וואָס ס'שטייט דאָרט [באותן שעמדו על הים, שעל זה השיב להם משה רבינו וְאַתֶּם תִּתְּרִישׁוּן].

[וכעין] אַזוי ווי רבי אברהם גאלאנטי ברענגט^ט, זיי האָבן געמאַכט הַשְּׁבָעוֹת, [און] זיי האָבן געמאַכט אַ שְׁאֵלָה מִן הַשָּׁמַיִם [דערויף], אין פּאָרטוגאַל, און מ'האָט געזאָגט [אַז] מ'טאָר נישט^ט.

^ט בישמח משה על נ"ך [שיר השירים ז, ד]. ודבריו שם מובא להלן בתוך לשון היואל משה.

^ט בספר יואל משה (מאמר א סימן כח, וסימן עט), וז"ל רבינו שם (בסימן כח): וק"ו זלה"ה בפירושו תפלה למשה על תהלים, על הפסוק (קכו, ב) שָׁאֵל לָכֶם מִשְׁכִּימֵי קוֹם וגו', עמד על שבועה זו שלא ידחקו את הקץ, ודייק שאינו מובן פירוש רש"י ז"ל, שלא ביאר הגבול של בקשת רחמים. ועל כן פירש הוא ז"ל שהוא כעין דוחק את השעה, כמו שהיה בש"ן ימ"ש, שלא יאחזו עצמם בהבל קודם ביאתו, כי הרשעים המקדימים בהבל הם גרמו אריכות הגלות בהרשיעם להרבה מישראל מאוד מאוד וכו'. ופירושו שפירש במה שאמר שלא ידחקו את הקץ, הוא פירושו של הרמב"ם ומשמעות דברי המדרשים. אמנם על דברי רש"י ז"ל עדיין לא מצאנו שום פירושו. ובישמח משה הנדפס על שיר השירים, כתב בדברי רש"י האלו וז"ל, מה שאמר רבותינו ז"ל השביע הקב"ה את ישראל שלא ידחק את הקץ, הוא משולל הכנה מה הוא דחיקת הקץ, דאמר אחר כך שלא יעלו ישראל בחומה, ואי כפירוש רש"י ז"ל דדחיקת הקץ הוא שלא להפציר בתפלה יותר מדאי, זו קשה מן הראשונה, דמה הוא הגבול, מה נקרא כראוי ומה נקרא יותר מדאי, ועוד קשה למה לא מצינו בגמרא והרמב"ם והפוסקים שיהיו שלא להפציר בתפלה על הגאולה. והנראה לומר על פי מה שפירשו בפסוק (עקב י, כ) אֵת ה' אֶלְקֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וכו' תִּדְבֹּק וּבִשְׂמוֹ תִשָּׁבַע, ופירש רש"י ז"ל (סו), אם יש כך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע בשמו, ופירשו (עי' תולדות יעקב יוסף פ' יתרו ד"ה ומעתה מבואר) על פי שבועת אליהו (מלכים א' יז, א) אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה לוֹ, או שבועת חוני המגל (תענית כג), שזה אין רשאי לעשות, רק שיש בו כל המדות האלו או יש לו רשות, דוראי מקים דבר עבדיו ועצת מלאכיו ישלים (ישעי' מד, כח), אכן זולת זה היו שבועות שוא. והיינו שלא ידחקו את הקץ, דהיינו הני בני עליה על פי שבועה, עכ"ל. ווכעין זה כתב גם החתם סופר בליקוטי שו"ת סימן פ"ו, שלא לעשות כמו שעשה ר' יוסף דיליריינא, על ידי השבעות וכדומה, אבל תפלה בעלמא מותר הכל וכו'. [ונעין עוד ביואל משה שם (בסימן כט, ובסימן עט באורך) מה שהוסיף רבינו עוד ביאור כוונות דברי רש"י בכתובות, שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, וגם בביאור פירוש בישמח משה בזה].

^ט בשו"ת חתם סופר (ח"ו, ליקוטים סימן פו): ומה שכתב רש"י שלהי כתובות בפירוש שלא לדחוק את הקץ, שלא להרבות בתפלה. שלא 'להרבות' דייקא, כגון יוסף דיליריינא וכדומה. אבל להתפלל בכל יום, חובה עלינו.

^ט בספרו זכות אבות על פרקי אבות (פ"א, משנה י) על דברי המשנה ואל תתוודע לרשות, וז"ל: כלומר להשביע הַשְּׁבָעוֹת כנגדם, ולמרוד באומות, ולצאת למלחמה כנגדם. כמו שהעלו על לב אנשי פורטוגאל, ורצו להרים ראש להרגם וללכודו המלוכה, והיה שם זקן אחד, ושאל על ידי שם אחד, והשיבوهו אם תעירו וְאֵם תְּעוֹרְרוּ, וכמו שפירשו ז"ל (כתובות ק"א). ג' שבועות השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל, אחת שלא ימדדו בהקדוש ברוך הוא. וזה שאמר ואל תתוודע לרשות, דהיינו רשות הרבים, לילית ובן זוגה, ס"מ וע' שרים.

^ט וכן הזכיר רבינו דבריו אלו בשבועות שלאחריו בס"ג בהר בחקותי תשכ"א, וז"ל שם: שפאניע, נאך גלות שפאניען, ס'איז געווען א גזירת שְׁמֵד געווען מיט עינויים קשים, דאָס איז געווען [באיזה תקופה קצרה לאחר גירוש שפאניען, שנם] אין פּאָרטוגאַל איז געווען די זעלבע זאך, נישט אין שפאניע נאָר אין פּאָרטוגאַל, וואָס דאָרטן זענען אידן געווען שטארק, זיי זענען געווען מער [בכח], זיי האָבן זיך געקאָנט מתגבר זיין צו באַזעצן די מלוכה, [און דורכדעם] העטן זיי גיווען ניצול געוואָרן, זיי העטן גיווען געקאָנט באַזעצן די מלוכה. האָבן זיי זיך צוזאַמגענומען און אָפּגעשמועסט אַז דער עולם זאָל גיין דעם וועג, איז געווען א זקן אחד, א מקובל, אן איש

איז וְאַתֶּם תִּתְּרוּ, דער בורא פֿל עולמים האָט געזאָגט [שהוא] יִלְחֶם לָכֶם, [וּרְמוּ
גם] אויף לַעֲתִיד. [וכדברי המדרש והמכילתא, דכל ענין הפסוק ה' יִלְחֶם לָכֶם, קאי גם על לעתיד].

קבו
ישוב קושיא ח

ובזה יבואר ב' דרשות המדרש שבפסוק 'בזאת' אני בושח

קען זיין דאָס זענען די צוויי מדרשים [היינו שתי 'הדרשות'] [דלעיל בקושיא ח-י], [וואָס]
דער מדרש ברענגט דאָ צי [על הפסוק אם תִּתְּנוּ עָלַי מִחֲנָה וגו' 'בזאת' אני בושח], שנאמר וְאֵל
יְבֹא כָכָל עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ, נאָר 'בזאת' יבא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ.

קבו

דברש הראשון דרשוהו על מה שנתיראו ישראל ממצרים, וזה שפיר שייך עדיין, דקאי על שעבוד שאר הגליות שהם
תשלום לשעבוד מצרים. ועל זה אמר 'מכאן ואילך' היינו בשאר גליות, אמרו ישראל אם תִּתְּנוּ עָלַי מִחֲנָה של מצרים
לא יִירָא לִבִּי, אם תָּקוּם עָלַי מלחמתן של מצרים 'בזאת' אני בושח. דהיינו בואת שהבטחתני ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם
תִּתְּרוּ, שהוא בזכות נטרונא, ושלא ירחקו את הקץ, רק ידעו דרך ה' הוא הנלחם לנו, והנאולה הוא רק בידו ית'
ברענגט ער קודם [בדרש הראשון], אַז אין מַצְרַיִם [כשעמדו על הים], דער בורא כל
עולמים האָט געזאָגט וְאַתֶּם תִּתְּרוּ, מ'זאָל נישט טון גאַרנישט, [נאָר] שווייגן, און
נישט גיין און נישט לוחם זיין, נאָר וואַרטן אויף יְשׁוּעַת ה', הַתִּיַּצְבוּ וְרֹא אֶת יְשׁוּעַת
ה'. און אַזוי איז עס געווען.

[און פון דעם] האָבן זיך אידן אָפּגעלערנט אַזוי [אויף אויף די] אַנדערע גלות'ער וואָס
זענען דאָך אויך [א] תְּשׁלוֹם אויף 'מַצְרַיִם, [אז דאָס] איז נאָר בְּזֹאת אֲנִי בּוֹשֵׁחַ, דער בורא
פֿל עולמים האָט געזאָגט, [ער האָט] נאָך דעמאלטס געזאָגט ה' יִלְחֶם לָכֶם, זאָגט דער
מדרש [דאָס] מיינט מען [גם] לַעֲתִיד, וְאַתֶּם תִּתְּרוּ, די זעלבע [כן הוא בכל הגליות].
איבערדעם דאָס איז עס דאָס גאַנצע [דמה שאמרו שנתיראו ישראל ממצרים, זה שפיר
שייך עדיין, דזה קאי על שאר הגליות, שהם תשלום לשעבוד מצרים].

[ועל זה מסיים אם תִּתְּנוּ עָלַי מִחֲנָה של מצרים לא יִירָא לִבִּי, אם תָּקוּם עָלַי מלחמתן של מצרים
'בזאת' אני בושח. דהיינו בואת שהבטחתני ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְּרוּ, דהיינו בזכות נטרונא, ושלא
ירחקו את הקץ, רק ידעו דרך ה' הוא הנלחם לנו, והנאולה הוא רק בידו ית'].

קבח
ישוב קושיא ט

וכברש השני קאי על קטרוג אומה"ע, וגודל כוחות ה"מ וחילותיו לעכב את הנאולה ח". וע"ז ממשיך כי ביוהב"פ אין
השמן יכול לקטרוג, ועל זה אמרו ישראל אם תִּתְּנוּ עָלַי מִחֲנָה של ס"מ, לא יִירָא לִבִּי. 'בזאת' אני בושח, שהבטחתני
'בזאת' יבא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, דהיינו שלבסוף יזכו להנאולה בזכות זה של נטרונא, וכנרמו כאן בפרשה דבכות שיקימו
אוהרת ואל יבא כָכָל עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ, שלא לרחוק את הקץ, 'בזאת' יבא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, שיזכו לזמן הנאולה
און דער אַנדערער פֿשט [שדורש בהפסוק אם תִּתְּנוּ עָלַי מִחֲנָה וגו' 'בזאת' אני בושח, אויף]

קדוש, האָט ער געמאַכט אַ שאלה מן השמים, אַ שְׁאֵלַת חֵלוֹם מן השמים - דאָכט זיך מיר ער זאָגט נישט צי
בחלום צי בהקץ, - צי מ'זאָל עס טון, האָט מען אים געענטפערט מן השמים, - [וכעין] אַזוי ווי ס'איז געווען
[בימי הראשונים וכנדפס בספר] שאלות ותשובות מן השמים, אַזוי ברענגט ער אַז ער [אותו זקן] האָט אויך געמאַכט
אַזא שאלה, - האָט מען אים געענטפערט שלש שבועות השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל [ואחת] שלא ימרדו
בהקדוש ברוך הוא, אַזוי איז ער מעתיק דאָס פון דער תשובה [מן השמים]. ○ ס'איז אַ פֿלא, אין די גמרא שטייט
שלא ימרדו 'באומות', און דאָרט שטייט גאָר שלא ימרדו 'בהקב"ה'. זיי האָבן דאָך נישט געוואלט חלילה
בהקב"ה מורד זיין, זיי האָבן דאָך גאָר געפרעגט מן השמים [רשות, ולכן נמנעו ולא עשו. אמנם מה שכתב שלא ימרדו
בהקב"ה] נאָר די מרידה אין די שבועה [נהנכר בגמרא] הייסט אַ מרידה בהקב"ה, אפילו ווען מ'קען.
וועיין עוד בזה ביואל משה (שם סימן עה, וסימן עט) ומה שכתב שם רבינו בביאור דבריו, ואכמ"ל.

ראש השנה און יום כפור, [אז] די אומות העולם זענען מקטרג (עיינ קושיא ט). [און] ער הייבט אן ביי אלע אומות העולם, און לאזט אויס ביי אָדום, [ובמחנה של ס"מ] (קושיא י). ווייל דאָס לעצטע גלות איז דאָך דעס גלות אָדום, [און] דער ס"מ איז דער שר של אָדום, איבערדעם לאָזט ער זיך איבער, זאָגט ער אַרויס [במדרש דעליו קאין] אַם תחנה. [אבל] מכאן ואילך [אמרו ישראל, אַם תחנה עלי מחנה של ס"מ, לא יירא לבי, 'בזאת' אָני בוטח שהבטחתי 'בזאת' יבא אהרן אל הקדש].

קכט

[ועל זה אמר דבראש השנה] דעמאלטס זענען זיי מקטרג, [אַבער] יום כיפור קען מען נישט מקטרג זיין, [ווען] ס'איז דאָ [די] עבודה, און ס'איז דאָ אלעס. [אמנם התייחד בזמן המקדש, אַבער] וואָס טוט מען אַבער 'ווייטער' [בזמן החורבן], מַכָּאן וְאֵילָךְ, ביי דעם מלכות הרביעי, ווען דער ס"מ בעונותינו הרבים וועט זיין אַזוי שטאַרק, אַזוי ווי ס'איז נעבעך, אַזוי ווי מ'זעה מיר היינט. [ועל זה מסיים שאמרו ישראל אַם תחנה עלי מחנה של ס"מ דייקא, לא יירא לבי].

אַבער 'בזאת' אָני בוטח, מיט דעם וואָל יבוא בכל עת, אַז מ'וואַרט [אויף ישועת ה'], און מ'גייט נישט [אליין], און מ'קומט נישט [אל הקודש], מ'טוט נישט דעס וואָס השם יתברך האָט 'נישט' געהייסן, [חס ושלום צו] דוחק אַת הקץ זיין, [נאָר] מ'טוט דעם דרך התורה, [וואָס] פון די תורה הקדושה זעמיר מושבָּעים וְעוֹמְדִים [שלא לדחוק את הקץ, איז] 'בזאת' אָני בוטח, [בזמן של] אַם תָּקוּם עָלֵי מַלְחָמָה, פונעם ס"מ.

קל

ובלשון שאמרו אַם תחנה עלי 'מחנה של ס"מ', הכוונה על ס"מ וזנותו, דבזה נכלל כל הבחות והכחות של דוחקי הקץ ומעכבים את הגאולה, שהם כולם מהערב רב שהם משרשי הנקבה דסטרא אחרא, וכמו שאמרו בזהר דריא אימא דערב רב אין דעם ליגט אלעס, אין [לשון מחנה של] ס"מ, ליגט דאָך אלעס [כל כוחות המקטריגים והמעכבים את הגאולה ומאריכים ח"ו] דעס גלות ישראל. אַזוי ווי ס'שטייט דאָך אין זוהר הקדוש^ט, אַז דאָס ערב רב איז פון די נְקֵבָה פונעם ס"מ, [וכחות הרשעים הדוחקים את הקץ] זיי ליגן אונטער איר השפּעה^ט.

^ט בזהר הק' בראשית (דף כז:): קָדָם דָּגְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוּתָא וּשְׂכִינְתָא עִמְהוֹן, מְנִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לִישְׁרָאֵל (בפרשתן יח, ז) עֲרֹת אִמָּךְ לֹא תִגְלֶה וכו'. וְעַל גְּלוֹי עֲרִיּוֹת גְּלוּ יִשְׂרָאֵל וּשְׂכִינְתָא בְּגִלּוּתָא וכו'. וְהָיָה עֲרֹתָ אִיחָי לִילִי' אִמָּא דְעֵרֶב רַב, וְעֵרֶב רַב אֲנִי עֲרִיּוֹת דִּילָהּ, וְעֲרִיּוֹת דִּישְׂרָאֵל דְּלַעֲלֵא, דְּעֲלִיָּה אֲתָמֵר (שם) עֲרֹת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה, וְאֲנִי אֲפָרִישִׁין בֵּין ה' ה' דְּלֹא אֲתָקְרִיב ו' בִּינִיָּהּ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (בפרשתן שם, יז) עֲרֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה, וְאֲנִי שְׂכִינְתָא עֲלֵיָּהּ וְתִתְּנָהּ. בְּזִמְנָא דְעֵרֶב רַב דְּאֲנִי (ס' גזע ר"ע) נִפְלִים גִּבּוֹרִים עֲמֻלָּקִים ר'פֵּאִים עֲנִיקִים, בֵּין ה' ה', לִית רְשִׁי לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקַרְבָּא בִּינִיָּהּ וכו', בְּגִין דְּלֹא יִתְפָּנְסוּן עֵרֶב רַב מִן ו' דְּאִיהוּ עֵין הַחַיִּים, וּבְגִין דָּא לִית קְרִיבֵי לו' בֵּין ה' ה' בְּזִמְנָא דְעֵרֶב רַב בִּינִיָּהּ וכו'. סוּף סוּף בְּזִמְנָא דְעֵרֶב רַב מְעוֹרְבִין בִּישְׂרָאֵל לִית קְרִיבֵי וְיִחוּדָא בִּאתָּוִן שֵׁם יְדוּד', וּמִדִּי דִיתְמַחוּן מַעֲלָמָא אֲתָמֵר בִּאתָּוִן דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (וכו' יד, ט) בְּיֹם הַהוּא יִהְיֶה יְדוּד' אֲחֵד וְשִׁמּוֹ אֲחֵד וכו'.

ובתיקוני זוהר (דף כז:): מָאן זְכִי לֵאעֲלָא תַמָּן, אֲשֶׁר לֹא הִלָּךְ בְּעֶצֶת רְשָׁעִים (תהלים א, א), דְּאִיָּה עֲצָה בִישָׁא מַסְטָרָא דְעֵין הַדַּעַת טוֹב וָרַע, וּבְכֻדָּךְ חֲטָאִים לֹא עָמֵד (שם), מָאן דָּרָךְ חֲטָאִים, הִהִיא דְרָתְמֵר בַּהּ (משלי ל, כ) כֵּן דָּרָךְ אִשָּׁה מְנַאֲפֶת אֲכִלָּה וּמִחֲתָה פִּיהָ וְגו', בְּכּוּשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב (שם), מָאן מוֹשֵׁב לְצִים, דָּא לִילִי' אִמָּן דְעֵרֶב רַב, דְּאִיָּה מַטְמָאָה כְּנֶדָה בְּמוֹשְׁבָהּ, וְכֵן עֵרֶב רַב מַטְמָאִין בְּמוֹשְׁבָם לְצִדִּיקָא דִתְבִּין בִּינִיָּהּ, כְּנֶדָה. וְעוֹד שֵׁם (דף נב): הַשֵּׁטֶן אִיהוּ ס"מ, שְׁלִטְנוּתָא דִילֵיהּ כְּכַד, דְּעֲלִיָּה אֲתָמֵר (וישליח לו, א) עֲשׂוֹ הוּא אָדוּם, עֲרָקִין דְּכַבְדָּא חִילִין וּמִשְׁרִין דִילֵיהּ, וְכַבֵּד נָטִיל כָּל לְכוּכִין וְחוּכִין דְעֲרָקִין. הָדָא הוּא דְכָתִיב (אחרי טז, כב) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֶם אֵל אֶרֶץ גְּזֹרָה, עֲוֹנוֹת תָּם, דְּהִהוּא אִישׁ תָּם, אֵל אֶרֶץ גְּזֹרָה, אֲתֵר דְּגֹזֶרֶת עֵירִין. מִרָּה חֲרָבָא דִילֵיהּ, עֲלָה אֲתָמֵר (תולדות כו מ) וְעַל חֲרָבָהּ תִּחְיֶה וכו'. שְׂבָעִין עֲרָקִין אִינִין כְּכַבְדָּא, לְקַבֵּל שְׂבָעִין מִמֶּנָּה, כְּבֵד וְיִתְרֵת ע"כ, יִתְרֵת דִילֵיהּ אִיָּה נָחַשׁ אֲשֶׁת זְנוּנִים, בְּגִין דְּשִׁירִין דִילֵיהּ (נ"א דילה) נָטִילָא טְחוּל דְּאִיָּהּ חֲשָׁד.

אזוי [בלשון המדרש כאן אם תחנה עלי מחנה של ס"מ, נכלל] דער ס"מ זוגותו.

ועלה אֶתֶמֶר (בראשית א, ד) וְלַחֲשֹׁךְ קָרָא לַיְלָה, דְּשִׁלְטָנוּתָהּ בְּגִלְתּוֹתָא דְּאִיהוּ לַיְלָה, וּבְגִלְתּוֹתָא שְׁעֵתָא קִיּוּמָא לֵיהּ, דְּאִיהִי לַיְלִית אִימָא דְּעֶרֶב רַב, וְאִיהִי שְׁחֹק הַפְּסִיל (ס"א טחול), וּבְגִינָה אֶתֶמֶר (איוב ז, ט) כָּלָה עֲנָן וַיִּלָּךְ כֵּן יִיָּרֵד שָׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה. וְדָא אִיהוּ צְדִיק מִמְּנוּ בּוֹלַע, דְּרִשָּׁע וְדָאִי דְּאִיהוּ כְּסִיל, עֲלִיָּה אֶתֶמֶר (חבקוק א, יג) לָמָּה תִּבְסֹט בּוֹגְדִים תַּחְרִישׁ בְּכַלֵּעַ רִשָּׁע 'צְדִיק מִמְּנוּ', וְאִוְקְמוּהוּ מֵאֶרֶץ מִתְּנִיתִין (ברכות ז: מגילה י: כבא מצינא עא), צְדִיק מִמְּנוּ בּוֹלַע אֲבָל צְדִיק גְּמוּר אִינוּ בּוֹלַע, וּבְגִינָה אֶתֶמֶר (שמואל א' ב, ו) מוֹרִיד שָׁאוֹל וְעַל. וְוִי לְנִשְׁמָתָא כַּד בּוֹלַע לָהּ טָהוֹל, וְוִי לְיִשְׂרָאֵל כַּד אֶתְבְּלַעוּ בְּעֶרֶב רַב, דְּעֲלִיָּהּ אֶתֶמֶר (מקץ מא, כא) וְלֹא נִוְדַע כִּי כָּאוּ אֶל קֶרְבָּנָהּ וּמְרִאֶיָּהּ רַע כְּאֶשֶׁר בַּתְּחִלָּה.

וְעֵינִין מַה שֶּׁכָּתַב רַבִּינוּ בְּכַתִּיב דְּבָרִים נִוְרָאִים מַעֲנִין זֶה בְּדַבְרֵי יוֹאֵל מִכְתָּבִים (ח"א מכתב פ) וז"ל: בְּדַבְרֵי גִזְרֵי־תֵּן גִּיּוֹס הַבְּנוּת, הִנֵּה אִמְרוּ כְּחֹזֶ"ל בְּיוֹמָא (לט). אִדָּם מִטְמָא עֲצֻמו מִלְּמֻטָּה מִטְמָאִין אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְרַצִּ"ל שֶׁעַל יְדֵי שִׁמְטָא עֲצֻמו הוּא נִשְׁפַּע אַחֵר כֵּן מִשְׁרֵי הַטּוּמָאָה, וּמִטְמָאִין אוֹתוֹ אִף כִּמְה שְׁאִינוּ יוֹדַע שׁוֹרֵשׁוֹ, כִּי אִם הַשּׁוֹר הַמִּשְׁפִּיעַ עָלָיו יוֹדַע שׁוֹרֵשׁ הַעֲנִין. וּמִבּוֹרָא בּוֹהֵר הֵק' בְּרָאשִׁית (דף כז:) לַיְלִית אִמָּא דְּעֶרֶב רַב, וְכֵן הוּא בַּתְּקִינָם תִּקְוִין כ"א (הובא לעיל), וְעוֹד בְּכִמְה מִקּוּמוֹת. וז"ל הַאֲוִר הַחֲמָה עַל הַזּוֹהַר ק' שְׁבַפ' פִּנְחֹס (דף רלב:), ס"מ אִיבְרִיו הֵם בַּע' אֻמוֹת, וְלַיְלִית כּוֹחוֹתֶיהָ וְאִבְרִיָּה הֵם רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב רַב. ○ וְעַל זֶה רִמְזוּ כְּחֹזֶ"ל בִּיבְמוֹת (סג): שְׁדִרְשׁוּ עַל הַכְּתוּב בְּנִיךְ וּבְנִיךְךָ נְתָנִים לְעַם אֲחֵר (הובא כה, לב), זֹו אֵשֶׁת הָאֵב. וְנִדְחָק שֶׁם הַמַּהֲרִשָּׁא ז"ל, הִדְרִי קָרָא בְּגִלּוֹת מִיָּרִי. אֲלֵא דָּגַם בּוֹז לִקְחוּ הַדְּמִיוֹן, דְּכִיּוֹן שְׁאֵם אַחֶרֶת מוֹשֻׁלֶּת עַל בְּנֵי הָרַשָּׁאוֹנִים, הוּי לָהֶם גַּם כֵּן עֲנִין גִּלּוֹת, יַעֲיִישׁ. אֲבָל בִּימֵינוּ אֵלֶּה שְׁבַעוּהֶ"ר הִגִּיעַ הַגִּלּוֹת שֶׁתַּחַת רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הָעֶרֶב רַב הַבָּאִים מִכָּה הָאֵם הַנִּקְבָּה, לֹא כְּשֶׁאֵר אֻמוֹת הָעוֹלָם הַבָּאִים מִכָּה הָאֵב הַס"מ אִבְרוּהֶן דָּכַל שְׁרֵי הָאוּמוֹת, נִתְּגַלָּה הַפִּירוּשׁ בְּדִרְשַׁת כְּחֹזֶ"ל, שֶׁהִכָּל קָא עַל הַגִּלּוֹת, אֲלֵא שְׁלַפ' פְּשׁוּטוּ מִזֶּה שְׁאִמְרָא כְּלַע אֲחֵר קָאִי עַל שְׁרֵי הָאוּמוֹת, וְכֹחֹזֶ"ל רַבּוּחַ קִדְשָׁא אַתְּ הַגִּלּוֹת הָאֲחֵרוֹן הַזֶּה שֶׁתַּחַת רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הָעֶרֶב רַב שְׁכּוּחִם מַהֵאֵם, לִכֵּן דִּרְשׁוּ עַל זֶה לֹאֵם אֲחֵר, רַצִּ"ל אִימָא שֶׁל הַסְטֵרָא אַחְרָא, וְזֹו הִיא אֵשֶׁת הָאֵב הַיְדוּעַ, הַס"מ כַּעֲלָה. ○ וְעַד עַתָּה הֵינִינוּ בְּגִלּוֹת תַּחַת רִשׁוֹת אֵב הַטּוּמָאָה, אֲבָל הַגִּלּוֹת הַזֶּה הוּא מִטְמָאֵת הָאֵם שְׁחֻקָּהּ יוֹתֵר כְּטוּמָאָה, וְקִשָּׁה יוֹתֵר לְהַתְּגַבֵּר עַל זֶה, וְעֵינִין בָּאוּר הַחַיִּים הֵק' פִּרְשֵׁת וַיְחִי (מט, א) עַל הַכְּתוּב אוֹסִרִי לִגְפֹן גִּוְרִי, שֶׁכָּתַב זֶה לְשׁוֹנוֹ, עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁאִמְרִי בּוֹהֵר (פִּנְחֹס דף רלא) כִּי בַּסְטֵרָא אַחְרָא הַנִּקְבָּה הִיא יוֹתֵר חֻזְקָה מִהֻזְכֵּר וכו', וְכַדְבֵּר הַזֶּה וְכַחֲזִיוֹן הַזֶּה הִרְאוּנִי בַּחֲלוּם, שֶׁהִבְאֵבְתִּי מִבְּלַחֲמָה עִם הַזֹּכֵר, וַיְהִי נִיקָל בְּעֵינֵי הַלְכִּינוּ וְהַפְּלִיתִי אוֹתוֹ בַּחֲכִי, וְלִנְקָבָה נִתְּאֲמַצְתִּי בְּכָל כֹּחִי כִּמְה פַּעֲמִים, וְאַחֵר כִּמְה טִירְחוֹת יְכוּלָתִי לְהַשְׁלִיכָה כִּמְה מַעֲלֹת מִטְּסָה לְאַרְץ, אֲךָ לֹא כְּבַעֲלָה הַזֹּכֵר. וְלֹזֶה אִמְרוּ כִּנְגַד גְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, וְלְשׁוֹרָקָה (ויחי טו, שס), עַת אֲשֶׁר יִשְׁרוּק ה' וַיִּקְבַּצֵם, בְּנֵי אֲתוֹנוֹ, אוֹתָם שְׁבָאִים מִכָּה הַנִּקְבָּה גַּם אוֹתָם יִסְאוּר ה' לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַכְלָה־ק'. ○ וּמַעֲתָה לִפִּי הַמְּבּוֹרָא בּוֹהֵר וְתִקְוִינִים וּמִפְרָשִׁים שְׁרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הָעֶרֶב רַב הֵמָּה מִכָּה הָאֵם, וְלֹא שָׂאֵר עֲמִין, אִם כֵּן זֶה הַגִּלּוֹת הַקִּשָּׁה יוֹתֵר מִכָּל הַגִּלּוֹת, וְצִדִּיק רַחֲמֵי שְׁמַיִם, עַד אֲשֶׁר יִרְחַם הַשִּׁי"ת לְהַבִּיא מִשִּׁיחַ צְדִיקִינוּ. ○ הַיְהִיֹּת שְׁבָאִים מִכָּה הַנִּקְבָּה, לִכֵּן מִתְּגִיִּיסִים יוֹתֵר בְּנִקְבּוֹת, כִּי מִצָּא מִין אֵת מִינוּ וְנִיעוּר. ○ מִבּוֹרָא בּוֹהֵר הֵק' פ' שְׁמוֹת (יז) שְׁבַעֲת שְׁכַל מַלְכִּין דַּעֲלָמָא יִתְעַרְוּ לֵאגָחָא קֶרֶבָא עִם מַלְךְ הַמִּשְׁחִית, כִּמְה מִפְרִיצֵי יְהוּדָאִין יִתְהַפְּכוּ לֵאגָחָא קֶרֶבָא עַל מַלְכָּה מִשְׁיָחָא. וְלִפִּי הַנ"ל מוֹבֵן, דָּאִף שְׁכַל מַלְכִּין דַּעֲלָמָא מוֹרִיבִין הֵם, עַכ"ז יִצְטָרְכוּ סִיוַע מִפְרִיצֵי יְהוּדָאִין, כִּי הֵמָּה מִכָּה הַנִּקְבָּה, שְׁחֻקָּהּ יוֹתֵר מִבְּלַחֲמָה נִגַּד ה' וּמִשְׁחִיו, וְכִמְה שְׁאִמְרִי בָּאוּר כְּחֹזֶ"ל (מדרש שו"ח ט"ז תהלים ג) בְּגוֹג וּמִגּוֹג, שְׁאִמְרִי אֲזוּדוֹג לְפִטְרוּגֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּפִירוּשׁוֹ הַכּוֹנוּהַ לְהַפְּסִיק דְּבִיקוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאִבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים שְׁזֵה פְטְרוּגֶן, עֵינִין שְׁלֵ"ה הֵק' פִּרְשֵׁת שְׁמוֹת. ○ וְזֶה מַעֲשֵׂה שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת הַמִּינוֹת רַח"ל, לְטַמְאוֹת ח"ו אֵת כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלַהַפְּסִיקֶם מֵאִבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים, וְלּוֹחֲמִים נִגַּד הַשִּׁי"ת בְּכָל פֶּרֶט וּפְרִט, וְהַקְמַת אוֹתָהּ הַמְּלוּכָה הוּא אַתְחִלָּתָא דְּמַלְחַמַת גּוֹג וּמִגּוֹג.

וְעֵינִין זֶה גַּם בַּס"ג וִישַׁלַח תַּשְׁט"ז, נִדְפַס מִיִּידוּשִׁי תוֹרַת תַּשְׁט"ז (ח"א, עמוד קמג) וז"ל: וְהִנֵּה אִדָּם תִּתְּקוּנִים שְׁאִמָּא דְּעֶרֶב רַב הִיא לַיְלִית, וְכִמְה שֶׁהִסְבִּיר הַאֲוִר הַחֲמָה (פִּנְחֹס דף רלב) שֶׁהִכָּה וְהִבְאֵרִים שֶׁל אֻמוֹת הָעוֹלָם הֵם מִהֵס"מ, וְכּוֹחֵם שֶׁל הָעֶרֶב רַב הוּא מִלִּילִית אִמָּא דְּעֶרֶב רַב. וְיִדְוַע מַה שְׁאִיתָא בָּאוּר הַחַיִּים הֵק' (ויחי מט, א) דְּבַסְטֵרָא אַחְרָא הַנִּקְיָבָה חֻזְקָה יוֹתֵר מִהֻזְכֵּר, וְכִמְה שְׁרָאֵה בַּחֲלוּם שֶׁעַל הַס"מ הַתְּגַבֵּר עֲצֻמו לְגַמְרִי, וְעַל הַנִּקְבָּה לֹא יִכּוֹל לְהַתְּגַבֵּר לְגַמְרִי, רַק קִצַּת הַחֲלִישׁ אוֹתָהּ אֲבָל לֹא לְגַמְרִי. וְכִזֵּה מוֹבֵן לָמָּה הַגִּלּוֹת אֲצֵל הָעֶרֶב רַב, קִשָּׁה יוֹתֵר מִן הַגִּלּוֹת אֲצֵל הָאוּמוֹת, וְכִמְה שְׁרָאוּיִן כְּעוּהֶ"ר. וְכִמְה שְׁדִרְשׁוּ בְּגִמְרָא (יבמות סג) בְּנִיךְ וּבְנִיךְךָ נְתָנִים לְעַם אֲחֵר (תבוא כה, לב) זֹו אֵשֶׁת הָאֵב, וְאַפְשֵׁר דְּדִרְשׁוּ כְּאִילוּ כְּתִיב 'לֹאֵם' אַחֵר בְּאֵלֶ"ךָ, דְּהֵינֵנו אִם חוֹרָגָת, וְזֶה הַכּוֹנוּהַ שֶׁיְּבּוֹאוּ בְּגִלּוֹת אֲצֵל הָעֶרֶב רַב שֶׁהֵם מֵאֵם אַחֵר. ○ נִמְצָא הֵגַם שֶׁהֵם מְזוּרַע יִשְׂרָאֵל, אֲבָל שׁוֹרֵשׁ נִפְשׁוֹתֵיהֶם הוּא מִהָעֶרֶב רַב, וְזֶה שְׁאִמְרִי הַצִּילָנִי נָא מִיָּד אֲחִי מִיָּד עֲשׂוּ, הֵינֵנו מִהָעֶרֶב רַב, שְׁהִי הוּא הַתְּפַלֵּל עַל הַעֲתִיד וכו', עַל כֵּן אִמְרִי הַצִּילָנִי נָא מִיָּד אֲחִי מִיָּד עֲשׂוּ, הֵעֵרֵב רַב שֶׁהֵם אֲחִים לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנוּלָדוּ זֵרַע יִשְׂרָאֵל, וְגַם הֵם מַעֲשׂוֹ, פֶּן יִבּוֹא וְהַפְּגִי 'אֵם' עַל בְּנֵים, אִמָּא שֶׁל הָעֶרֶב רַב כְּנִ"ל, עַל זֶה הַתְּפַלֵּל יַעֲקֹב אֲבִינוּ.

קלא

[ולכן אמר הכתוב] **אִם תִּקְוֶה עָלַי מִלְחָמָה, סִוְעַת אוֹיְפִשְׁטִיין אַ שׁווערע מִלְחָמָה,**
פון די פוחות הטומאה, און פונעם ערב רב.
נאָר וואָס דען, 'בְּזֹאת' אָנִי בּוֹטֵחַ, [אין דעם] וואָס מ'האַט געזאָגט וְאַל יָבוֹא בְּכָל עֵת
אֶל הַקִּדְשׁ, און 'בְּזֹאת' יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקִּדְשׁ, מיט דעם, מיט דעם וְאַל יָבוֹא בְּכָל עֵת
אֶל הַקִּדְשׁ, מיט 'דעם' וועט זיין בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקִּדְשׁ.

קלב

איבערדעם זאָגט ער [במדרש] 'בְּזֹאת' אָנִי בּוֹטֵחַ.
ווען ס'וועט זיין [די ריכטיגע צייט און] מ'וועט זוכה זיין [צו] דעם דָּבָרוֹ עַל לֵב
יְרוּשָׁלַיִם.
[אז דורכדעם] זאָל מיר דורכקומען די דִּבְבוּרִים קָשִׁים, זאָל מיר זוכה זיין צו זען דעם
פִּיּוּס, מיט רַחֲמִים וַחֲסִדִּים. [ראה עוד ההמשך להלן באות קלה]

קלג

השלמה לישוב קושיא ד

אפילו דער פסוק הייבט זיך אָן [באמירה רכה] 'וַיֹּאמֶר' ה' אֶל מֹשֶׁה, [לרמוז על הזמן
שיתקיים] דָּבָרוֹ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם. [ווייל] ווען מ'וועט שוין זוכה זיין צו זען מֹשֶׁה רַבִּינוּן,
וועט שוין זיין אָמִירָה רַכָּה, [ולכן] הייבט ער אָן 'וַיֹּאמֶר' ה' אֶל 'מֹשֶׁה'.
[אָבער] אָנהייבן וועט זיך עס [בלשון] 'דָּבָרוֹ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם, דער פִּיּוּס. [ווייל] ביז
מ'זעט און ביז מ'הערט עפעס, איז עס דִּבְבוּרִים קָשִׁים כְּגִידִים, [ס'איז] זייער שווער
דורכצוקומען די נְסִיוֹנוֹת.

אָבער [דער סוף וועט זיין] דאָס איז 'וַיֹּאמֶר' ה' [שיהיה הכל בבחינת אָמִירָה רַכָּה].
אז דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים וועט העלפֿן, מ'וועל מיר די זְכִיָּה האָבן מ'וועל מיר
זוכה זיין צו זען, ווער ס'וועט די זְכִיָּה האָבן [עס] צו דערלעבן, [אז כבר יהיה בחינת אָמִירָה
רַכָּה].

קלד

אָבער חֶסֶד וְשֵׁלוֹם [מ'זאָל] נישט 'אויפהאלטן' יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל.
[ווייל] נאָר 'דאָס' איז די יְשׁוּעָה, [הזכות של נְטָרוּנָא].
[אָבער] ווער ס'איז חֲלִילָה מסייע [לדברים שהם] דעם היפוך פון 'נְטָרוּנָא', [הרי זה
מכוחו של השטן, ואיז לו ולנפשו].

ווי איך האָב פריער געזאָגט¹⁰, אפילו אַיִב [מכיון שהיה לו חלק בעכבת ישועת ישראל],
האָט ער אַזאַ חֵיוֹת וואָס ס'קומט פונעם שְׁטֵן.
אפילו¹¹ אַיִב ער איז געווען אַ צַדִּיק, [אָבער] אַז ער האָט 'אויפגעהאלטן' יְשׁוּעַת
יִשְׂרָאֵל, [אָדער] די הַשְׁפָּעָה אַלקוֹת וואָס ס'דאַרף קומען אויף אידן [בכניסתם לארץ בימי
יהושע], איז דאָס גאַנצע חֵיוֹת [שלו] געקומען פונעם שְׁטֵן, [וכנאמר להשטן] רַק אַתָּה נִפְשׁוֹ
שְׁמוֹר.

אַזוי בענוותיגן הרבים [כהיום, כל המסייעים לכתות הדוחקים הקץ ואינם מקיימים זכות
נְטָרוּנָא] דאָס איז אַלעס דער פֿח פונעם שְׁטֵן, פונעם ס"מ.

¹⁰ בחלק הדרוש הנדפס בחלק א' של הקונטרס. ועיין שם בביאור הענין דאיוב באורך.

¹¹ פירושט: כאטשיג.

לשון אחרי קדושים תשכ"א (חלק ב) קדשו לה
קלה
סיום ישוב קושיא ט-י
איבערדעם [אויף] אַם תִּקוּם עָלֶי מִלְחָמָה זאָגט דער מדרש [זהו המלחמה] פונעם
ס"מ (ומישוב קושיא י).

נאָר בַּזֹּאת אָנִי בּוֹטָח, [אין דעם זכות פון] וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ [שרומו על
השבועה שלא יעלו בחומה ולא ידחקו הקץ, והוא הזכות של נטרונא. וזכות זה שפיר שייך גם בזמן
הגלות, ואדרבה עיקרו בזמן הזה] (ומישוב קושיא ט).

קלו ברכת הקודש

דער בורא פֿל עולָמים זאָל העלפֿן:
מ'זאָל מיר די זִכְיָה האָבן בְּמַהְרָה זֹכָה זיין צו זען יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל.

קוֹדֶם היצט אין די טעג, מ'זאָל האָבן הֶכְנָה [לקבלת התורה] אין די יְמֵי הַסְפִּירָה,
וואָס נאָכדעם] קומט נאָךְ שְׁבֻעוֹת, מ'זאָל זֹכָה זיין מִקְבֵּל צו זיין די תּוֹרָה, בְּקִדּוּשָׁה
וּבְטָהֳרָה.

[און] מ'קאָן נאָךְ 'דערווייל' געהאָלפֿן ווערן [עוד קודם חג השבועות].
יְשׁוּעַת ה' בְּהֶרֶף עֵין, פִּתְאוּם יָבֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים (מלאכי ג, א).
מ'דערוואָרט אזוי לאַנג, אָבער ס'וועט דאָךְ [לבסוף] נאָר זיין 'פִּתְאוּם'.
דער בורא פֿל עולָמים וועט העלפֿן, מ'וועל מיר געהאָלפֿן ווערן בְּמַהְרָה.

זאָל מיר זֹכָה זיין צו זען ביאת אליהו מְבֹשֵׁר טוֹב, [ויתקיים הכתוב] וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת
עַל בָּנִים וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם. מ'זאָל מיר נאָךְ די זִכְיָה האָבן [צו] בְּאַמֶּת תְּשׁוּבָה טוֹן
פֿאַרן בורא פֿל עולָמים.

דער בורא פֿל עולָמים זאָל מִקְבֵּל זיין, [און] אַנקוקן די צובראָכענע הערצער פון
אידן, אינעם שְׁפִלוּת.

דער אייבירשטער זאָל העלפֿן בְּמַהְרָה, מאַשפּות דלֹותִינוּ תְּרוּמָמֵנוּ^ס.
מ'זאָל מיר בְּמַהְרָה געהאָלפֿן ווערן [מיט] א יְשׁוּעָה אַמְתִּיית.
מ'זאָל מיר זֹכָה זיין צו זען יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל בְּמַהְרָה, בְּהַתְּגַלּוּת כְּבוֹד שָׁמַיִם עָלֵינוּ
בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^ס מלשון סוף נוסח התפילה שלאחר אמירת שיר השירים: ותשלח ברכה הצלחה והרִוּתָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדִינוּ,
ומעֲפָר תְּקִימָנוּ, ומאַשְׁפּוֹת דלֹותִינוּ תְּרוּמָמֵנוּ, וְהָשִׁיב שְׂכִינְתְּךָ לְעִיר קִדְשֶׁךָ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.